Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سِنڌوُ پارتي

درجو ڏهون

سِنڌيِ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سرڪاري فيصلو نمبر : اَڀياس ٢١١٦ (پر. ڪر ٤٣١٦) ايس.ڊي ۴ تاريخ ٢٥-٤-٢٠١٦ موجب اسٿاپت ڪيل ڪو آرڊينيٽنگ ڪاميٽيءَ جي تاريخ ٢٩.١٢.١٧ جي ميٽنگ ۾ هن درسي ڪتاب کي سنه ٢٠١٨.١٩ کان مختصر طور منظوري ڏني ويئي آهي.

سِندوُ پارتي

درجو ڏهون

سِنڌي

٢٠١٨

مهاراشٽر راجيه پاٺيه پُستڪ نرمتي و ابياسڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي

پنهنجي سمارٽ فون ۾ DIKSHA APP ذريعي درسي ڪتاب جي پهرين صفحي واري Q.R. Code ذريعي Digital درسي ڪتاب ۽ هرهڪ سبق ۾ آيل Q.R. Code ذريعي ان سبق بابت پڙهڻ / پڙهائڻ لاءِ ڪارائتيون لنڪس ملنديون.

C63P7U

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

چاپو پهريون : ٢٠١٨ ©

مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پُستڪ نرمتي و اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي - ٤١١٠٠٤

مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي و ابياس ڪرم سنشوڌن منڊل، وٽ هن ڪتاب جا سڀ حق واسطا محفوظ آهن. هن ڪتاب جو ڪوبہ ٽڪر ڊائريڪٽر، مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پستڪ منڊل جي لکيل اِجازت کان سواءِ ڪٽي نٿو سگهجي.

سنڌي ڀاشا سمتي ۽ اَڀياس گٽ سمتي : ڊاڪٽر ديال 'آشا' سياپتي
شري اَشوڪ ڪملداس مکتا ميمبر
شريمتي ميران مهيش گدواڻي ميمبر
شري وڄيہ راڄڪمار منگلاڻي ميمبر
شري گووردن شرما 'گهايل' ميمبر
شريمتي راڄيشري جيانند ٽيڪچنداڻي ميمبر
شريمتي ڪاڄل اَنيل رامچنداڻي ميمبر

سنيوجڪ : شريمتي ڪيتڪي جاني
(اِنچارج وشيش اَڌڪاري سنڌي)

سنيوجڪ سهايہ : شريمتي گيتا گڻيش ٺاڪر
(ڪاپي رائيٽر، سنڌي)

ٽائيپ سيٽنگ : شويا لعلچنداڻي

چترڪار : ڪماري سوپنالي وڄيہ ڪمار اُپاڌيہ

نرمتي : شري سچيتانند آڦڙي (مکيہ نرمتي اَڌڪاري)
شري راڄيندر چندرڪر (نرمتي اَڌڪاري)

پرڪاشڪ : شري وويڪ اُتم گوساوي،
پاٺيہ پُستڪ نرمتي منڊل،
پرڀاديوي، ممبئي - ٢٥.

ڪاغذ : ٧٠ جي.ايس.ايم. ڪريم وو
پرنٽنگ آرڊر : N/PB/2018-19/(1500)
ڇاپيندڙ : M/s.Uchitha Graphics Printers Pvt.Ltd.,Navi Mumbai

پرستاونا

پيارا شاگرد دوستو!

توهان سڀني جو درجي ڏهين ۾ سواڳت آهي. هن کان اڳ واري درجي ۾ بہ توهان سنڌو ڀارتي ڪتاب پڙهيو آهي. درجيڏهين جو هي درسي ڪتاب اوهانجي هٿن ۾ ڏيندي اسانکي بيحد خوشي ٿي رهي آهي.

دوستو سنڌي ٻولي سٺي نموني ڳالهائڻ ٻولهائڻ اچڻ لاءِ اوهانجو لفظن جو خزانو چڱو هجي. ان لاءِ هن درسي ڪتاب جون آکاڻيون، گفتگو، سبق / ڪوتائون، گيت پڙهي نوان نوان لفظ اصطلاح چوڻيون سکڻ لاءِ ملنديون اسانکي ائين لڳي ٿو تہ اهو ڪتاب پڙهي توهانجو ماتر ڀاشا لاءِ پيار ضرور وڌندو.

توهانکي وڌي ان لاءِ درسي ڪتاب ۾ لفظن جي راند، پورڪ اَڀياس، مانُ ۾ پڙهو، پاڻ ڪريان - پاڻ سکان، چترِ جاچيو ۽ ڏيو جملا بدلائي لکو. اهڙي نموني جون انيڪ مشغوليون ڏنيون آهن. ساڳي نموني وياڪرڻ جا اڳہ اڳہ روپ سوکي نموني ڏنا ويا آهن. ان کانسواءِ نئين نموني جي بدلاءَ ڳالهائڻ ۽ لکڻ جو موقعو مليل آهي. توهانکي موبائيل ۽ ڪامپيوٽر سَ ولاڻي سان واپرائڻ اچي ٿو. ان نظريي سان ڪجهہ مشغوليون ڏنل آهن. وڌيڪ جاچ لاءِ اِيپ جي وسيلي ڪيو. آر ڪوڊ ذريعي هرهڪ سبق جي وڌيڪ جاچ فائدي واري آهي. اُن جو ابياس ۾ اُپيوڳ ٿيندو. سنڌي ڀاشا سکڻ وقت اُن مان ڪجهہ ملهہ سکڻ. سماجڪ مسئلا سمجهڻ ۽ اُهي حل ڪرڻ لاءِ اُڻ تڻ هجي. اِهو بہ اهميت وارو آهي. ان نظريي سان درسي ڪتاب ۾ آيل سبق، مشغولي ابياس جو ويچار ڪريو. هي درسي ڪتاب توهانکي وڻيو ڇا؟ اهو اسانکي ٻڌايو. توهان سڀني کي شڀ ڪامنائون.

پڻي :
تاريخ : ١٨ مارچ، ٢٠١٨

(ڊاڪٽر سُنيل مگر)
سنچالڪ
مهاراشٽر راڄيہ پاٺيہ پُستڪ نرمتي و
اَڀياس ڪرم سنشوڌن منڊل، پڻي

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ڀارت جو سنوڌان

ديباچو

اسين ڀارت جا لوڪ، ڀارت کي هڪُ مڪمل طور خودمُختيار سماجوادي سَرو ڌرم ۽ سم-ڀاوَ وارو لوڪشاهي گڏراجيہ بڻائڻ لاءِ گنڀيرتا سان فيصلو ڪري ۽ اُنهيءَ جي سڀني ناگرڪن کي :

سماجڪ، آرٿڪ ۽ راڄنيتڪ نياءُ، ويچار، اظهار، وشواس، شرڌا ۽ اُپاسنا جي آزادي؛ درجي ۽ موقعي جي سمانتا؛ خاطريءَ سان حاصل ڪرائڻ ۽ اُنهن سڀني ۾ شخصي سؤمان ۽ راشٽر جي ايڪتا توڙي اکنڊتا جي خاطري ڏيندڙ ڀائيچارو وڌائڻ لاءِ.

اسان جي هن سنوڌان سڀا ۾ اڄ تاريخ ڇويهين نومبر، ١٩٤٩ جي ڏينهن، هن ذريعي هيءُ سنوڌان سويڪار ڪري، اُن کي قانون جي روپ ۾ پاڻ کي ارپڻ ڪريون ٿا.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

راشٽر گيت

جَنَ گَڻَ مَنَ اَڌِينايَڪ جَيَہ هي،
ڀارَتَ ڀاڳِيہ وڌاتا
پَنجابَ، سِنڌ، گُجراتَ، مَراٺا،
دراوڙَ، اُتڪلَ، بَنگَ،
وِنڌيَہ، هِماچَلَ، يَمُنا، گَنگا،
اُڇَلَ، جل ڌِ تَرَنگَ،
تَوَ شُڀَ نامي جاڳي،
تَوَ شُڀَ آشيس ماڳي،
گاهي تَوَ جَيَہ - گاٿا،
جَنَ گَڻَ - مَنگَلَ دايَڪ جَيَہ هي
ڀارت ڀاڳِيَہ وڌاتا،
جَيَہ هي، جَيَہ هي، جَيَہ هي،
جَيَہ جَيَہ جَيَہ جَيَہ هي،

پرِتگيا

’ڀارت منهنجو ديش آهي. سڀ ڀارتواسي منهنجا ڀائر ۽ ڀينر آهن.

مونکي پنهنجي ديش لاءِ پيار آهي ۽ مونکي ان جي شاندار ۽ طرح طرح جي ورثي تي گوُرو آهي. مان سدائين ان جي لائق ٿيڻ جو جتن ڪندو رهندس.

مان پنهنجن متن مائٽن، اُستادن ۽ سڀني بزرگن جو سنمان ڪندس ۽ هر ڪنهن سان فضيلت ڀريو ورتاءُ ڪندس .

مان پرتگيا ٿو ڪريان تہ مان پنهنجي ديش ۽ ديشواسين سان سچو ٿي رهندس. انهن جي ڪلياڻ ۽ آسودگيءَ ۾ ئي منهنجو سک سمايل آهي.‘

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Sindhi X Composite Course

وشيہ : سنڌي (جمع ڪورس)

درجو : ڏهون اپياسڪرم

مقصد :-

’مھاراشٽر راڄيہ اپياسڪرم خاڪو ۲۰۱۲‘ موجب سکڻ سيکارڻ جي ترڪيب ۾ ڪيترين ئي تبديلين آنديون ويون آهن. درجو ڏهون سنڌي جمع ڪورس درسي ڪتاب تيار ڪرڻ وقت هيٺيان مقصد ڌيان ۾ رکيا ويا آهن.

۱. درسي ڪتاب ۾ ڏنل نثر ۽ نظم جي مواد کي شاگرد سولائيءَ سان سمجهي سگهي ٿو.
۲. اِمتحاني سوالي پيپر بدران عملي پرچو اِها تبديل آڻڻ سبب ڏنل مواد سان لاڳاپو رکندڙ توري غير لاڳاپو رکندڙ مشغوليون ڏنل آهن. جيئن شاگرد پاڻ عملي ڪاروايون ڪري پنهنجو گيان وڌائي سگهن ٿا.
۳. پار سوال جواب لکڻ بدران پنهنجي عمر ۽ ڪلپنا شڪتيءَ موجب ويچار ظاهر ڪري سگهي.
۴. نثر ۽ نظم سان لاڳاپو نہ رکندڙ ڏنل مشغولين ۾ پار پاڻ بهرو وٺي ’پاڻ ڪريان، پاڻ سکان‘ اِن متي تي هلي پنهنجي دماغي قابليت وڌائي سگهي.
۵. پڙهڻ ۽ ٻڌل ساهتيہ جي جُدا جُدا انگن کي شاگرد پنهنجي لفظن ۾ بيان ڪري سگهي.
۶. ڊڪشنريءَ جي اِستعمال کي شاگرد وڏيڪ اهميت ڏئي.
۷. بوليءَ تي شاگرد پڪڙ حاصل ڪري سگهي جيئن سڪيا جي جُدا جُدا ڪيترن ۾ پنهنجا ويچار مُناسب طريقي اِظهار ڪري سگهي.
۸. درسي ڪتاب ۾ گيان رچناواد ۽ مشغولي آڌارت سکيا تي زور ڏنو ويو آهي، جيئن شاگرد جي سکڻ جي لاءِ دلچسپي وڌي ۽ مشغوليون ڪاميابيءَ سان پوريون ڪري سکڻ ۽ سيکارڻ جي پرڪريا ۾ هوُشيار ۽ پائيدار بڻجي.
۹. پنهنجا آزمودا، ٻڌل / پڙهيل، گهٽنائون، واقعا، آکاڻيون پنهنجن لفظن ۾ بيان ڪري / لکي سگهي.
۱۰. ديش ڀڳتي، صحت، صاف صفائي، اِنساني جذباتن جو قدر، پاڻ تي ڀاڙڻ اِنهن وشين بابت شاگردن جي سمجهہ صحيح ۽ پُختي بڻجي.
۱۱. شاگرد، گهر، اِسڪول ۽ ديش ڏانهن پنهنجون جوابداريون سمجهي سگهي.
۱۲. پرياورڻ جي سنڀال ڪري سگهي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

فهرست

نثر

نمبر	سبق	ليکڪ	صفحو
.1	آتم وشواس	نامديو ڏي. لاڏلا	1
.2	وتايو فقير	وشنداس آسراڻي	5
.3	نئون يُگ	منوهر چُگهه	8
.4	منگل يان	- - - -	14
.5	زبان	ڊا. نرملا آسناني	18
.6	پسيني جي ڪمائي	ايسر سنگهه بيدي	22
.7	سنتو شهاڻي	وشنو شرما	27
.8	مائڪرو ڪهاڻيون	- - - -	30

نظم

	بيت	شاعر	
.1	گيت	موتي پرڪاش	34
.2	غزل	ايم . ڪمل	37
.3	شاهه جا بيت	شاهه صاحب	40
.4	ڪنول جو گُل	هري دلگير	42
.5	سچ	ليکراج ’عزيز‘	46
.6	ساميءَ جا سلوڪ	چئنراءِ بچومل لُنڊ ’سامي‘	48

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

END P-2

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

END P-1

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

1. آتم وشواس

شري ناموديو لاڏلا (1951) پير ڳوٺ سنڌ ۾ ڄاول، شري نامديو لاڏلا سنڌي ڀاشا جو هڪ ناليرو عالم اديب آهي. ’اَحساس جي اُڌل‘ ۽ ’زندگيءَ جون لڪيرون‘ ٻه ڪوتا سنگره ۽ اَدبي غُنچو‘، ’ساگر جون سِپون‘ ۽ ’جهرڻا‘ مضمونن جا مجموعا اٿس.

هن مضمون ۾ جيون ۾ سڦلتا حاصل ڪرڻ لاءِ آتم وشواس جي اَهميت سمجهائي ويئي آهي.

پنهنجو پاڻ ۾ وشواس، اُن کي چيو ويندو آهي آتم وشواس. آتم وشواس هڪ اَهڙي غئبي شڪتي آهي، جنهن جي مدد سان اِنسان پنهنجي هر ڪاريه ۾ سڦلتا حاصل ڪري سگهي ٿو. نه رڳو ايترو، پر اُن جي سهايتا سان اِنسان ٻيا به انوکا ڪم ڪري سگهي ٿو. جڏهن ڪو ماڻهو پاڻ ۾ اِهو وشواس جاڳرت ڪندو ته هو ڪوبه ڪم ڪرڻ جي لائق آهي ۽ هو ڪنهن ڪم کي هر حالت ۾ پورو ضرور ڪندو ته هن کي اُن ڪم ۾ ڪاميابي ضرور ملندي. آتم وشواس رکندڙ پرش محڪم اِرادي وارو ٿيندو آهي.هوُ ڪهڙيءَ به اِستثيءَ ۾ چو نه هجي، ڪڏهن به پنهنجو آتم وشواس نه وڃائيندو آهي. جنهن اِنسان کي پاڻ تي وشواس نه هوندو آهي، اُهو ڪڏهن به ڪامياب زندگي نه گذاريندو آهي، اِنسان آتم وشواس جي ٻل سان نيون نيون کوجنائون ڪري، اِنسان ذات کي اَچرج ۾ وجهي ڇڏيو آهي. جاگرافيڪل توڙي وگيانڪ کوجنائون آتم وشواس جو ئي نتيجو آهي. ڪرسٽوفر ڪولمبس ٿڌيءَ تتيءَ جي پرواهه نه ڪري، سمنڊ جا سئر طوفاني هوائن جو مقابلو ڪري هڪ نئين دنيا ڳولهي لڌي، جنهن کي اَڄ اَسين آمريڪا ڪوٺيون ٿا. سر آئيزڪ نيوٽن ڪشش ثقل جو قاعدو ڳولهي لڌو. هن جي اِن ڳولها پٺيان، سندس محنت لڳن جو هٿ هو. اِن ڪانسواءِ تار، ٽيليفون، ٽيليويزن، ريڊيو، ريل گاڏي، هوائي جهاز، سبڻ جي مشين، واشنگ مشين، ڪئميرا، ٽائيپرائيٽر، ٽيليپرنٽر ۽ ٻيون کوجنائون اِنسان ذات لاءِ وردان، سک سهنج ۽ خوشيءَ جو باعث بڻيون آهن. اُنهن جي کوجنا ڪندڙن ۾ پنهنجو پاڻ ۾ وشواس هو. ڪم ڪندي هنن ڪڏهن به ٿڪ، گهٻراهٽ، سستي ۽ نا اُميدي محسوس نه ڪئي.

اِن مان صاف ظاهر آهي ته اِنسان هڪ دفعو جڏهن پاڻ ۾ وشواس رکي ، ڪنهن به ڪم جي شروعات ڪندو ته اُن ۾ نشچت سڦل ٿيندو. آتم وشواس آتمڪ شڪتي وڌائي ٿو ۽ ڪهڙي به مصيبت سهڻ جو ٻل پئدا ڪري ٿو.

تين زنگ هلاري، مائونٽ ايوريسٽ جي چوٽيءَ تي چڙهي عالمي رڪارڊ ٽوڙيو. چارلس لمب ائٽلانٽڪ ساگر پار ڪيو. اِهو چمتڪار نه هيو ته ٻيو ڇا هو! جي هنن وٽ آتم وشواس جي ڪمي هجي ها ته هو ڪڏهن به اَهڙو جوکم پريو ڪم نه ڪري سگهن ها. پاڻ ۾ پڪو وشواس ڪاميابيءَ جي ڪنجي آهي. جڏهن کي به مکي باز پاڻ ۾ لڙندا آهن ته جيت اُن جي ئي ٿيندي آهي، جنهن جو آتم وشواس وڌيڪ مضبوط هوندو آهي. وڏي ڇلا نگه ۾ به اهو ڇلا نگه ماريندڙ سڦل ٿيندو آهي، جنهن کي پاڻ ئي پرٻل وشواس هوندو آهي.

پي. ٽي. اُشا جو ئي مثال وٺو، جي سندس آتم وشواس ڪمزور هجي ها ته ڪڏهن به تيز ڊوڙ ۾ رڪارڊ قائم ڪري نه سگهي ها. وشواس قدرت طرفان مليل هڪ وردان آهي، جيڪڏهن اِهو وشواس اَسان پاڻ ۾ رکنداسين ته جهان جي هر ناممڪن ڳالهه ممڪن بڻائي سگهنداسين.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :-

محڪم : پڪو
جوکم : خطرو
غئبي : لڪل
باعث : سبب
اِستثي : حالت
اَچرج ۾ وجهڻ : عجب ۾ وجهڻ

اَڀياس

سوال ۱ : هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

۱. آتم وشواس جو مطلب ڇا آهي؟
۲. آتم وشواس کان سواءِ زندگي ڪيئن گُذرندي؟
۳. سر آئيزڪ نيوٽن ڪهڙو قاعدو ڳولهي لڌو؟
۴. آمريڪا ڪنهن ڳولهي لڌي؟
۵. ليکڪ موجب ڪاميابي جي ڪُنجي ڪهڙي آهي؟

سوال ۲ : هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :-

۱. ڪوجنا ڪندڙن ڪم ڪندي ڇا محسوس نہ ڪيو؟
۲. آتم وشواس جاڳرت ڪرڻ سان ڪهڙو فائدو ٿئي ٿو؟
۳. آتم وشواس جا ٻہ اَنوکا مثال لکو.

سوال ۳ : هيٺين لفظن جا ضد لکو :-

سڦلتا، پنيان، سستي، ناممڪن

سوال ۴ : ساڳي معني وارا لفظن جا جوڙا ملايو :-

(الف)	(ب)
ظاهر	اوس
سڦل	چٽو
ٻل	ڪامياب
ضرور	طاقت

سوال ۵ : وياڪرڻ موجب ڀالهائڻ جا لفظ سڃاڻو :-

پنهنجو، سمنڊ، سگهنداسين، تہ، شڪتي، تيز

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

پورڪ اَڀياس

(ا) تڪر تي عملي ڪم

اِن مان صاف ظاهر .... ممڪن بڻائي سگهنداسين.

(i) ڏنل سوال موجب تڪر مان صحيح لفظ ڳولهيو.

(الف) ضد ڳولهيو : ناڪاميابي .... طاقتور ....

(ب) صفتون ڳولهيو : صفائي .... مضبوطي ....

(پ) هم آوازي لفظ ڳولهيو : هار .... ميز ....

(ii) آتم وشواس ۾ آتم + وشواس ٻه لفظ آهن اَهڙي نموني چوکنڊي مان ”آتم سان نهڪندڙ “ لفظ ڳولهي لکو :-

جوڳي ، گهر، گيان ،
ٻوڌ ، آسمان، ڪتا،
پينسل، کهاڻي، شڪتي

(الف) آتم ....

(ب) آتم ....

(پ) آتم ....

(ڀ) آتم ....

(iii) پاڻ ۾ دَرِڍ وشواس ڪاميابيءَ جي ڪُنجي آهي. اِن بابت پنهنجا رايا پيش ڪريو .

(iv) چوڪندا پريو:

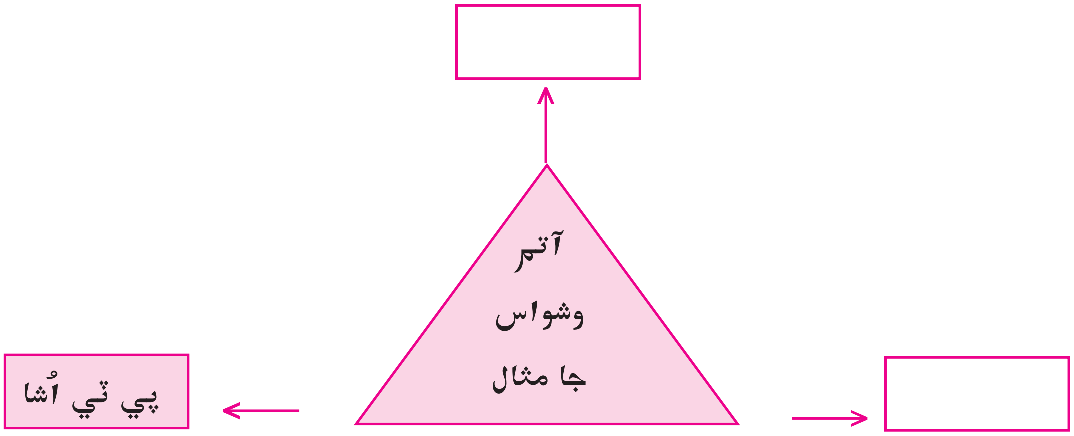

(2) توهين پنهنجي جيون جي اَهڙي ڪا گهٽنا قصو لکو جنهن ۾ توهين پنهنجي آتم وشواس جي ٻلَ سان پار پيا هجو.

(3) هينيان لفظ ڪم آڻي آکاڻي ناهي لکو : بادشاهه، ڪوڙيئڙو، پلنگ، جنگ ڪتڻ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

پارت جون مهلا رانديگر

١. ڪرنم ماليشوري :

”وزن کڻڻ (Weight Lifting) ۾ پارت جي پهرين مهلا جنهن آلمپڪ راندين ۾ سن 1995 ۾ ميڊل کٽيو. کيس 1995ع ۾ پارت سرڪار راجيو گانڌي کيل رتن اِنعام سان سنمانت کيو. سن 1999ع ۾ کيس ’پدم شري‘ اِنعام سان نوازيو ويو.

٢. اَنجوُ بابي جارج :

سن 2003 ۾ پئرس ۾ ورلڊ چئمپينشپ اِن اَئٿليٽڪس ۾ لانگ جمپ ۾ برانز ميڊل کٽي پارت جو نالو اوچو ڪيو. ساڳئي نموني سن 2005ع ۾ IAAF ۾ گولڊ ميڊل کٽي شاندار جيت حاصل ڪئي.

٣. پي. وي. سنڌو :

پهرين پارتيہ رانديگر جنهن بئڊمنٽن راند ۾ 2016 آلمپڪس ۾ سلور ميڊل حاصل ڪري جيت جو نغارو وڄايو. تازو سن 2017ع ۾ ڪوريا راندين ۾ پڻ ميڊل کٽي نالو ڪمايو. سن 2015ع ۾ کيس پدم شري اِنعام سان نوازيو ويو.

٤. ساڪشي ملِڪ :

2016 آلمپڪس راندين ۾ ڪُشتيءَ ۾ برانز ميڊل کٽيو. اِن راند ۾ هوءَ پهرين رانديگر ٻٽي جنهن 58kg قسم ۾ ڀاڱہ وٺي، ميڊل حاصل ڪيو.

C6CK9H

• • •

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2. وتايو فقير

وشنداس آءِ آسراڻي (1924-1989) ريلوي ۾ ملازمت ڪندي بہ ساهتيہ ۾ اڻٿڪ چاهہ رکندو هو. هن اٽڪل ٽيهارو ڪن سال ڪيترائي ليک، اسڪيچ ۽ سڪيادائڪ ٽوٽڪا لکي سنڌي ٻولي ۽ ساهتيہ جي خدمت ڪئي. خاص ڪري انوکن وشين يا وساريل ورقن تي قلم هلائيندو رهيو ۽ پنهنجي هڙان وڙان پستڪ ڇپائيندو رهيو. هن ليک ۾ سنڌ جي هڪ مشهور ڏند ڪٿائي شخصيت وتايي فقير جي جيون مان انوکا مگر سڪيادائڪ ٽوٽڪا ڏنل آهن.

اَسان جي سنڌ سڳوريءَ ۾ اَنيڪ مهان آتمائون، ساڌو سنت، درويش، المست، پريوءَ جا پيارا، اللهہ لوڪ، فقير، لاطمع ۽ مالڪ جي ڏنل مستيءَ ۾ مست مستانا ٿي گذريا آهن. اَهڙن السمتن مان وتايو فقير بہ هڪ آهي. سنڌ ۾ هيءُ شخص پنهنجن ڳالهين ۽ ٽوٽڪن ڪان مشهور آهي. هنن جي هلت چلت اهڙي هوندي هئي جو ڪي ماڻهو چڙيو يا وري مست ڪري سمجهندا هئا.

ظاهر ۾ تہ وتائي، تعليم ڪين ورتي هئي، مگر مالڪ جي ڏنل مستيءَ ۾ اهڙو تہ مست رهندو هو جو وڏن وڏن عالمن کي بہ شهہ ڏيئي ويو. هن جي هرهڪ ٽوٽڪي ۾ عالماڻا گُفتا ۽ مطلب پريا نقطا سمايل هئا. هن کي هندو خواهہ مسلمان پائيندا هئا ۽ ڪيس سڪ مان سڏي ماني کارائيندا هئا. هو نکو ڪنهن کان ڪو مال وٺندو هو ۽ نہ وري ڪا تمنا ئي رکندو هو. هن کي ويهڻ، رهڻ يا سمهڻ لاءِ ڪو هڪ نڪاڻو، جاءِ يا آستان ڪونہ هوندو هو. مرضي پويس تہ ڪنهن گهٽيءَ ۾ لٽو اوڙي سُمهي پوندو هو ۽ مرضي ٿيس تہ ڪيڏانهن گُمهڻ هليو ويندو هو. مطلب تہ رمتو جوڳي هوندو هو.

هڪ ڏينهن وتايو فقير ڪنهن وڏيري جي شاديءَ تي فقيري لباس اوڙي پهتو تہ ڪيس دروازي تي ئي روڪيو ويو ۽ اندر وڃڻ ڪان ڪيس منع ڪئي ويئي. هِن ڇا ڪيو جو ترت وڃي ڪٿان اوُچا ڪپڙا وٺي پائي ڪري وري ساڳئي هنڌ آيو تہ ڪيس شان مان ۽ عزت سان اندر وٺي وڃي ويهاريو ويو ۽ شاديءَ ۾ تيار ٿيل سڀ طعام ڪاڏي

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

لاءِ آڏي ڏنا ويا. وتايو پاڻ کان اَڳ هٿ ۾ ڪاڏو ڪٽي ڪپڙن کي آچيندي چوڻ لڳو. ”ڪائو، ڪائو، خوب ڪائو. اوهانجي ڪري مونکي به ڪائڻ لاءِ مليو آهي.“ تنهن تي ماڻهن پڇيس ته ”اهو ڇا پيو ڪرين؟“ وتائي وراڻيو ته ”هينئر ئي ٿورو اڳ غريباڻن ڪپڙن ۾ آيم ته دروازي کان اندر به گهڙڻ ڪونه ڏنو ويو. پوءِ جڏهن وڃي هيءُ اوچا ڪپڙا پاتا ته شان مان سان اندر آڏي هيءُ طعام ڏنا ويا آهن. تنهن لاءِ اِهي آچيان به ڪپڙن کي ئي پيو، جنهن ڪري هيءُ عزت ملي آهي!“

وتائي فقير جي ڏينهن ۾ راشن جو زمانو ڪين هو ۽ غريبن وٽ ڏوڪڙ ڪٿي، جو اَناج ميسر ڪري رکن. وتائي جي ماءُ به پورهيو ڪري پيٽ گذران ڪندي هئي. آٽ ۽ چاڙهه واري ڪار هين. هڪ ڏينهن وتائي فقير ٻاهران تڪڙو ايندي ماءُ کي چيو : ”امان، ڏاڍي بک لڳي آهي، ماني آڻ ته کاوان.“ ماڻس چيو : ”اَبا! اَڄ ته اَن جو داڻو به ڪونهي. پيسو ڏوڪڙ به ڪونهي جو بزار مان اَن وٺي اچان. تون ته سڄو ڏينهن اللهه اللهه لڳائي وينو آهين. اڄ ڏسان ته تنهنجو اللهه ڪيئن تو اَسانجي پورت ڪري.“ فقير کان ڏوراپو سٺو نه ويو، سو سڌو رخ ڪيائين مسجد ڏانهن. اُتي گنبذ تي چڙهي ويو. پنو، مس ۽ قلم ڪٽي متي آسمان ڏانهن منهن ڪري چيائين : ”اللهه سائين، اگر ڪتو هجين ته هٿ لکي ڏي....“ اچا ائين چيائين مس ته مسجد ٻاهران ڪنهن ڪيس سڏ ڪيو، ڏسي ته هڪ ماڻهو گڏه تي اَن جي ڳوڻ ڪنيو بينو آهي. جنهن ڪيس چيو ته” هيءُ اَن جي ڳوڻ وڏيري تو لاءِ موڪلي آهي. “ اهو ڏسي فقير ڪلندي چيو : ”واهه! رب واهه! لکي نيت ڪونه ڏنئه، باقي اَن سو موڪلي ڏنئيه.“

هڪ ڏينهن وتائي فقير اللهه سائينءَ کان پئي دعا گهري. هٿ متي ڪٽي، سوال ڪندو، پوئتي تي هلندو ويو، پنيان هڪ کڏ هئي، سو اوچتو ئي اوچتو وڃي اُن ۾ ڪريو. وتائي ڪپڙا ڇنڊيندي، منهن متي ڪري چيو : ”اللهه سائين! دعا نه ٻڌين ته نه ٻڌ، پر ڌڪا ته نه ڏي؟“

وتائي فقير جا ٽوٽڪا ظاهري طرح اَسان کي کلائين ۽ وندرائين ٿا، پر جيڪڏهن اِنهن ٽوٽڪن ۾ اَسين اونهو ويندا سين ته هرهڪ ٽوٽڪي مان سبق ۽ سکيا ملندي، جن ۾ اَصل راز سمايل آهي ته اي اِنسان! تون هن سنسار ۾ آهين ايشوري اَمانت..... پر تون جڏهن اَمانت ۾ خيانت ٿو ڪرين ته خود غرضيءَ جو غلام ٿو بڻجين ۽ پوءِ سڪ ۽ سچائي، سرت ۽ ساڃهه، مُروت ۽ ماڻهپو، نيڪي ۽ ايمانداري تو وٽان موڪلائي وڃن ٿا. تون فقط پنهنجي پيٽ جي چوڏاري چڪر پيو ڏين. اِن لاءِ تون جيري خاطر ٻڪري ڪُهين ٿو. غريبن جا حق مارين ٿو. اِن بعد به تنهنجو لوڀ ۽ لالچ وڌندي رهي ٿي .... تنهن لاءِ اي انسان! تون خود غرضيءَ جي غلاظت کان پري رهه ۽ اَمانت ۾ خيانت نه ڪري اِنسانيت واري راهه اختيار ڪر.

نوان لفظ :

سڳُوري = سچي، سموري
لاطمع = اِچا ڪانسواءِ
شهه ڏيڻ = مات ڏيڻ، هارائڻ
مُروت = لحاظ
ميسر = موجود
عالماڻا = اوچا
خيانت= ٺڳي
جيري خاطر ٻڪري ڪُهڻ = پنهنجي ٿوري فاعدي لاءِ ٻين جو گهڻو نقصان ڪرڻ

اَڀياس

سوال ۱ : هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو.

(الف) وتائي فقير کي رمتو جوڳي ڇو ٿو چيو وڃي؟

(ب) وتائي فقير جي ٽوٽڪن ۾ ڪهڙو راز سمايل آهي؟

(پ) شاهوڪار جي شاديءَ تي وتائي فقير ڪهڙي ڳالهه محسوس ڪئي؟

سوال ۲ : هيٺيان جملا ڪنهن ڪنهنکي چيا آهن؟

۱) ”ڪائو، ڪائو، خوب ڪائو، اَوهانجي ڪري مونکي به ڪائڻ لاءِ مليو آهي.“

۲) ” واهه! رب واهه!“

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سوال ٣ : خال ڀريو .

١) وتائي فقير جي هلت چلت اَهڙي هوندي هئي جو ڪي ماڻهو کيس .... ڪري سمجهندا هئا.

٢) اللهه سائين! دُعا نه ٻڌين ته نه ٻڌُ ، پر .... ته نه ڏي

٣) لکي نيت ڪونه ڏِنئِه، باقي .... سو موڪلي ڏنئه.

سوال ٤ : (الف) ضد لکو :-

مالڪ، اندر، عزت، دُعا، وڏو

(ب) صفتون ٺاهيو :-

مشهوري، شانُ، ذينهن، اِيمان، مطلب

پورڪ اَڀياس

١. تڪر تي عملي ڪم

وتائي فقير جا ٽوٽڪا .... راهه اختيار ڪر.

(i) مناسب لفظ چوڪندن ۾ لکو :-

سبق ۾ [ ] ← وتائي فقير جا ٽوٽڪا → ڪلاڪين ۾ [ ]

(ii) برئڪيٽ ۾ ڏنل لفظن مان مناسب جواب ڳولهي ليڪ ڏنل لفظ بدلايو.

(ڳجهه، اَمانت، خود مطلبي)

(١) تون خود غرضيءَ جي غلاظت کان پري رهه.

(٢) جن ۾ اصل راز سمايل آهي.

(iii) 'سِڪ ۽ سچائي' ساڳئي اَکر 'س' سان شروع ٿيندڙ لفظ آهن. اَهڙا جوڙا ڳولهيو جيڪي ساڳئي اکر سان شروع ٿيندڙ هجن.

(iv) اِنسان وتائي جي ٽوٽڪن مان گهڻو ڪجهه سکي سگهي ٿو. اِن بابت پنهنجا ويچار لکو.

٢. وتائي فقير جو ٻيو ڪو قصو پڙهي، ڪلاس ۾ ٻڌايو.

C6LGB5

•••

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

3. نئون يڳ

منوهر چڱهه، آڪاشواڻي ممبئي اِسٽيشن تي سنڌي سيڪشن ۾ پروگرام ايگزيڪيوٽو آفيسر طور خدمت انجام ڏيندي سنڌي ڪلچر کي فروغ ڏيڻ لاءِ هر ممڪن ڪوشش ڪندي اُتان رٽائرمينٽ ورتي. هن جون ڪيترون ئي ڪهاڻيون ريڊيو تان نشر ٿي چڪيون آهن ۽ سندس ٻه ڪهاڻي سنگره ’نئون يڳ‘ ۽ ’رات گذري ويندي‘ لکيل آهن.

اڄ جي سڀيه سماج ۾ عورت کي مرد جي سمان حق ڏيڻ سان گڏوگڏ سندس عزت ۽ آبرو وڌائڻ لاءِ موجوده ڪهاڻيءَ جي پلاٽ جي گهڙت ڪيل آهي.

ديوان چئنراءِ جي موت کان پوءِ ڏهين ڏينهن ڪريا ڪرم لاءِ سندس پٽني راڌا پنهنجي ڌيءَ ڪملا کي ساڻ ڪري ديوان جي سنڪن جو ڪلش ڪڻي ناسڪ ۾ گوداوري نديءَ جي ٽٽ تي اچي پهتي. پنڊي جي سامهون ڪلش رکي چياڻين :

”منهنجي گهوٽ جي سنڪن جو ڪلش آهي. جل پروان ڪرڻو آهي پٽا جو ڪريا ڪرم ان جي ڌيءَ ڪملا ڪندي.“

پنڊو ڪڏهن ڪلش کي ته ڪڏهن ڪملا جي چهري کي ڏسي رهيو هو. جڏهن ڪوبه فيصلو ڪونه ڪري سگهيو تڏهن پوٿيءَ جا ورق ورائيندي چياڻين :

”شاسترن ۾ پراڻيءَ جي ڪريا ڪرم جو حق پٽ جي سنتان کي ئي ڏنو ويو آهي. ڪنيا ته ڪريا ڪرم ڪري ئي نٿي سگهي. پراڻيءَ جي سدگتيءَ لاءِ ڪريا ڪرم شاسترن پٽانڌڙ هٿڻ گهرجي.“

اهو چئي پنڊو چپ ڪري ويهي رهيو. راڌا جي ڪنن تي پنڊي جا اکر پوريءَ ريت پيا يا نه خبر ڪونه آهي. پر ايترو ضرور سمجهه ۾ آيس ته ڪريا ڪرم لاءِ هن جي پٽ ونود جي ضرورت آهي. راڌا سچ ته ماضيءَ جي تصويرن ۾ کوهجي ويئي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

چار سال اڳ ..... ممبئيءَ جو سهارا هوائي اڏو .... رات جا ٻه وڳا هئا! ديوان چينراءِ جو سمورو پريوار هن جي زال راڌا ۽ ڌيءُ ڪملا، ونود کي آمريڪا وڃڻ لاءِ هوائي جهاز ۾ چاڙهڻ لاءِ آيل هئا. ونود، ديوان چينراءِ جو سڪيلڌو پٽ هئو. هن هينئر ئي M.Sc فرسٽ ڪلاس ۾ پاس ڪئي هئي. ڪيميڪل ٽيڪنالاجيءَ ۾ Ph.d ڪرڻ لاءِ هو آمريڪا وڃي رهيو هو. ونود کي ڇڏي باقي سڀني جا چهرا لٿل هئا. راڌا جي اکين ۾ ڳوڙها تري رهيا هئا. هوءَ انهن ڳوڙهن کي روڪڻ جي پوري ڪوشش ڪري رهي هئي. ڪملا به پاڻ کي جهلُ ڏيڻ لاءِ اڌ ڪلندي اڌ رُئندڙيءَ پيءُ سان هٿان هُٿان جون ڳالهيون ڪري رهي هئي. پر ديوان صاحب ته ڪنڌ هيٺ ڪري ڪنهن ڳوڙهي ويچار ۾ هو. اوچتو اناؤنسمينٽ ٿي :

"نيويارڪ ڏانهن ويندڙ فلائيٽ نمبر 304 جا ياتري هوائي جهاز ڏانهن روانا ٿين."

ونود اُٿيو. پهريائين ماءُ کي ۽ پوءِ پيءُ کان پيرين پيئي موڪلايائين. ڪملا کي سڪ سان پاڪر پاتائين. ڪنهن جي زبان مان هڪ اکر به ڪونه اڪليو. ونود هڪ وڏي هال ڏانهن پنهنجن کان پري هلندو ويو. ٽي جسم ان وڇوڙي کي ٽيستائين ڏسندا رهيا؛ جيستائين ونود هڪ موڙ تان مڙندي اکين کان اوجهل ٿي ويو. ديوان صاحب لاءِ هيءُ وڇوڙو سهڻ محال هو. هو پر ۾ پيل ڪرسيءَ جو سهارو وٺي ويهي رهيو. هن جي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا.

راڌا گهر پهچي پنهنجو صبر وڃائي ويٺي وڏي واڪي ديوان کي چيائين :

"جي پٽ ۾ ايترو موهه اٿوَ ته هن کي پرديس وڃڻ ئي ڇو ڏنوَ. هاڻي چا ٿيندو منهن سُڃاڻڻ مان يا اونڌي منجهي پاڻڻ مان! پڙهڻ ويو آهي ڪو عمر پر لاءِ ته ڪونه ويو آهي. جلد واپس اچي ويندو. "ايڏو موهه ڪو نهي تو! پاڻ کي همٿ ڏيو!"

ديوان چينراءِ آهستي وراڻيو : " هن گهر ۾ منهنجي ڪير تو ٻڌي، سڀني کي پنهنجي مت آهي. ونود کي موڪل ڏيڻ لاءِ منهنجي مرضي اصل ڪونه هئي پر اڄ ڪالهه جي نوجوانن کي ڪير سمجهائي. چون، هت ڇا رکيو آهي، نه آهي پڙهائيءَ جو قدر، نه آهي جيون جو سک. پر سچ اهو آهي راڌا، ته هيءَ پيڙهيءَ پنهنجي سک لاءِ پريشان آهي. هنن کي وڏن جي سڪ ۽ پيار جو ڪوبه اونو ڪونه آهي. نه آهي هنن کي پنهنجي ماءُ پيءُ ۽ نه پنهنجي ديش سان لڳاءُ : سڀ جو سڀ خود غرض ٿي پيا آهن. خير! جتي به هجي، شل خوش هجي! اسان جو ڇا! اسان ته پنهنجا ڏينهن ڪاٽي چڙهيا آهيون."

ديوان هڪ ٿڌو شوڪارو ڀري اُٿي ڪڙو ٿيو.

وقت پنهنجي رفتار سان هلندو رهيو، ٽي سال گذري ويا. ونود جي Ph.d لاءِ ٿيسز تسليم ڪئي ويئي. هن کي آمريڪا جو گرين ڪارڊ ملي ويو هئو. ونود هاڻ ڪنهن ريسرچ ليباريٽريءَ ۾ کوج جو ڪاريه ڪري رهيو هئو. ونود جي آيل خط ۾ راڌا ۽ ديوان صاحب کي فقط اها ئي خبر جاڻڻ جي اُتسڪتا هئي ته ونود ڪڏهن تو گهر واپس اچي : پر هر خط ۾ اها خبر غير موجود هُوندي هئي. هر خط پڙهڻ کان پوءِ هنن کي ڪيترن ڏينهن تائين ملول رهڻو پوندو هو. وري نئين سر ٻئي خط جو اِنتظار شروع ٿيندو هو. راڌا پنهنجي پتار کي ڌيرَ ڏيڻ لاءِ چوندي هئي .

"توهان اَجايو ٿا پريشان ٿيو. پکي به هر شام پنهنجن آکيڙن ڏانهن واپس ورندا آهن. اسان جو ونود ته انسان آهي. هڪ ڏينهن ضرور واپس ايندو."

پريشان ديوان صاحب کي اهو دليل ڪونه آئڙيو چيائين :

"راڌا! جن کي پرديس جو چشڪو لڳو آهي ۽ پنهنجي وطن کي، پنهنجي گهر کي دور ڪري ٿا پائين : سي پر ڪٽيل پکين جيان آهن. هنن وٽان پنهنجي آشيانن ڏانهن واپس ورڻ جي اميد ڪرڻ ناداني آهي. منهنجو من تو چوي ته هاڻ هن جو منهن ڏسڻ منهنجي نصيب ۾ نه آهي."

ديوان چينراءِ کي وڏي عمر ۾ پنهنجي پٽ جو وڇوڙو گُهٽي جيان کائي رهيو هو. نبل سرير ست سهي ڪونه سگهيو ۽ وڃي ڊاڪٽر جي پڙ پيو. ڊاڪٽرن هن جي بيماريءَ کي نالو ڏنو. 'هارٽ انجائنا' يعني دل جي ڪمزوري ديوان صاحب بسترو پڪڙيو. راڌا ۽ ڪملا ڏينهن رات هن جي شيوا ۾ لڳيون رهيون.

هڪ ڏينهن ڪملا پنهنجي ڀاءُ کي هڪ مختصر خط لکيو.

"پريه ونود!

دادا دل جي بيماريءَ جو شڪار ٿي پيو آهي. دوا درمل ٿئي پيو. ڪجهه فائدو به اَٿس. مان سمجهان ٿي ته دادا تنهنجو وڇوڙو جهيلي نه تو سگهي، ٿي سگهيئي ته سڀ ڪجهه ڇڏي واپس هلي اچ. تو بن هيءُ گهر اُٻاڻڪو ٿي پيو آهي.

ونود خط جو جواب ٽن مهنن کان پوءِ ڏنو. خط نه هو. ناسور، نشتر، ٽنبڻ جي برابر هو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

پريہ ڪملا !

تنهنجو خط پڙهي مان اِن رايي تي پهتو آهيان تہ اسين سڀ پارتواسي هميشھ سينٽيمينٽل يعني ڀاوُڪ آهيون ۽ حقيقت جي پرک اسان ۾ ڪونہ آهي. اِن سببان ئي اسان پنٽي پيل آهيون. مان اهم ڪوج ڪاريہ ۾ مشغول آهيان ۽ ايندڙ ٽن چئن سالن تائين وطن ورڻ جو سوچي بہ نہ ٿو سگهان. جيڪڏهن منهنجو ڪوج ڪاريہ سڦل ٿيو تہ مونکي آمريڪا سرڪارِ طرفان اِنعام ملندو. دادا کي اها جهرک ۽ جهرڪيءَ جي ڪهاڻي ياد ڏيارائج جيڪا هو ننڍي هوندي اَسان کي ٻڌائيندو هو. هڪ جهرک ۽ جهرڪيءَ هڪ آکيرُو اڏين ٿا. آکيرُي ۾ ننڍڙا چوُزا جنم وٺن ٿا، آکيرُي ۾ چوُن چوُن جي آنندميہ گونج ٿئي ٿي. جهرڪ جهرڪي چوُزن لاءِ هتان هُتان ڪاڌو آڻي رکن ٿا. چوُزن کي کارائين ٿا. چئن هفتن ۾ چوزا وڏا ٿين ٿا. پيءُ ۽ ماءُ هنن کي اُڏامڻ سيکارين ٿا. هڪ ڏينهن اُهي چوُزا پيءُ ۽ ماءُ کي ڇڏي ڦر ڪري اوچي آسمان ڏانهن پنهنجا پنکہ پکيڙي اوچي اُڏام پرين ٿا ۽ بس....

هڪ نئين شخصيت جو نرماڻ ٿئي ٿو. شايد نئين يُگہ جي بہ اها ئي ڪهاڻي آهي.

ڪملا! مان هن خط سان پنهنجي دوست جينيءَ جو فوٽو موڪلي رهيو آهيان. اُميد توکي ضرور پسند ايندءُ. جيني هاڻ مون سان ئي گڏ رهندي آهي .

ڪملا ۽ راڌا اها چٺي ديوان کي ڪونہ ڏيکاري. راڌا چٺي پڙهي ٽُڪرا ڪري ڦاڙي ڦٽي ڪري ڇڏي. هن من ئي من ۾ فقط ايترو چيو :

”نالائق! اسان اِنسان آهيون. اسين نہ ڊور آهيون ۽ نہ پکي آهيون. دل تہ چوي ٿي تہ توکي ڪو پاراتو ڏيان، پر نہ جت هجين شل آباد هُجين، شل ڪوسو واءُ نہ لڳيئي!

ونود جي اُن چٺي اچڻ کان هڪ مهنو پوءِ جي ڳالهہ آهي، ديوان هڪ ڏينهن صبوح جو ننڊ مان اُٿيو. راڌا کير جو گلاس آڻي هن جي هٿ ۾ ڏنو. ڪملا پنهنجي پيءُ جي پاسي ۾ ويٺي هئي. ديوان هڪ ڍُڪ کير جو پر يو چهري تي مٺر مسڪراهٽ هئس، چيائين.

”راڌا! رات سپني ۾ ونود ڏٺم، وڏو ماڻهو ٿي ويو آهي تون بہ هاڻي نُنهن جي تلاش شروع ڪري ڇڏ، ونود ايندو تہ جلد ئي اُن جي شادي ڪرائي ڇڏبي.“ راڌا موڙهو ڏيئي اُٿي ڪڙي ٿي. ويندي ويندي چيائين..

”موهن جي ڦاسي ڇڏيو. پنهنجي صحت جو خيال ڪريو. سپنا ڏسڻ بند ڪريو. سچ اهو آهي تہ ونود هاڻي واپس ڪونہ ايندو. هو وني بہ اَتي ئي وٺي وينو آهي.“

ديوان صاحب جي مُنهن جو پنو لهي ويو، کير جو گلا س هن جي هٿ مان ڪري پيو، هن جو ڪنڌ لڙڪي ويو، ڪملا کان رڙ نڪري ويئي. راڌا ڊوڙي آئي، ائين ئي سڀ ڪجھ سماپت ٿي ويو. ڪملا پاءُ کي ٽيليفون ڪرڻ جي لاءِ ٽيليفون جو چوغو هٿ ۾ کنيو تہ ماڻس پريان ئي رڙ ڪري چيس.

”خبردار جي پاءُ کي فون ڪيو اٿيئي!، هاڻ هو ڇا اچي ڪندو، مان هن جو مُنهن بہ ڏسڻ نٿي چاهيان. هوُ هڪ ڪنگال اِنسان آهي. هو ڇا ماءُ پيءُ جو قرض چڪائي سگهندو! مان هن کي اِن قرض کان مُڪت ٿي ڪري ڇڏيان.“

ڪملا ٽيليفون جو چوغو هيٺ رکي ڇڏيو.

ديوان جي موت کان پوءِ سيني مٽن مائٽن راڌا کان ونود جي اچڻ جي بابت پڇيو، پر هن ڪنهن کي سنئون جواب ڪونہ ڏنو، ڪن ڪيس صلاح ڏني تہ :

”راڌا! تون ديوان جي سنکن جو ڪلش رکي ڇڏ، جڏهن ونود آمريڪا مان واپس ايندو تڏهن هو هردوار يا ناسڪ ۾ وڃي سنکن کي جلد پروان ڪري ايندو. اهو فرض هُن جو آهي.“

راڌا نهر مان وراڻيو : ”مان ونود لاءِ ڇو ترسان! ڪريا ڪرم جو فرض هاڻ ڪملا تي آهي. منهنجي لاءِ ڌيءُ ۽ پٽ ۾ ڪوبہ فرق نہ آهي. زمانو بدليو آهي، قانون بدليو آهي، پوءِ سماج ڇو نہ ٿو بدلجي! ڪيترو وقت پُٽ پُٽ ڪري پيو جيئبو. ٻنهي کي ساڳيا حق آهن تہ پوءِ ٻنهي جا ساڳيا فرض ڇو ڪين آهن. ڏهين ڏينهن سنکن جو ڪلش ڪملا ئي پروان ڪري پنهنجو فرض پورو ڪندي. اِن لاءِ هن کي ڪير بہ روڪي نٿو سگهي.“ راڌا اُن اُڏيش سان ئي ديوان جي موت کان ڏهہ ڏينهن پوءِ ناسڪ ۾ اچي گوداوريءَ نديءَ جي ٽٽ تي پهتي هئي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

خبر نہ آهي راڌا اجان ڪيترو وقت ماضيءَ جي تصويرن ۾ ڪوهيل رهي ها، پر ڪملا پنهنجي ماءُ کي ويچارن ۾ ٻڏل ڏسي سندس هٿ پڪڙيو ۽ چيائين :

”مما! هاڻي ڇا ڪريون؟ پنڊو تہ ڪريا ڪرم ڪرائڻ لاءِ تيار ڪونہ آهي.“

ڏيءُ جو آواز ٻڌي ڇڻ راڌا ننڊ مان جاڳي اُٿي. ڏيءَ کي چيائين :

”ڪڻ ڪلش! هل مون سان! اهو فرض اڄ ڌيءُ کي ئي نڀائڻو پوندو!“

نديءَ جي تيز وهندڙ ڌارا ۾ ماءُ جي آديش سان ڪملا سنڪن جو ڪلش اونڌو ڪري سنڪن کي جل پروان ڪيو. ٻنهي ماءُ ۽ ڌيءُ گڏجي گوداوريءَ کي پرڻام ڪيو. راڌا پنهنجي ڌيءُ جي مٿي تي هٿ رکيو ۽ چيائين :

”ڪملا پٽ تو اڄ پنهنجو فرض پورو ڪيو!“

پري ڪان پنڊو اکيون ٽمٽائي نئين يڳ کي ڏسندو رهيو.

نوان لفظ :

سَنڪ - هاڻيون	ڏي - اَتت	پتار - گهوٽ
وني - ڪنوار	آئڙڻ - وٽڻ	ڪوسو واءُ لڳڻ - تڪليفون ڏسڻ

اوجهل - غائب

اَڀياس

سوال ١ : هيٺين مان هرهڪ جو جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو:-

(i) ونود آمريڪا ڇو ويو هو؟

(ii) ديوان ڇٽراءِ جي پٽ جي وڇوڙي ۾ ڪهڙي حالت ٿي؟

(iii) ڪملا پنهنجو فرض ڪيئن پورو ڪيو ؟

(iv) راڌا ديوان ڇٽراءِ کي وڏي واڪي ڇا چيو؟

سوال ٢ : هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :-

(i) پُٽ ۽ ڌيءَ بابت راڌا جا ڪهڙا ويچار هئا؟

(ii) ڇوڪرين کي ڪهڙا قانوني حق مليل آهن؟

سوال ٣ : ساڳي معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو :-

(الف)	(ب)
هاڻيون	مُشڪل
ڏي	سنڪ
مُحال	آتُت
اُباڻڪو	ڪنارو
غائب	اڪيلو
تٽ	اوجهل

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ب) هينيان جملا ڪنهن، ڪنهن کي چيا آهن :-

(ا) ”منهنجي گهوٽ جي سنڪن جو ڪلش آهي.“

(٢) ”ايڏو موهه ڪو نهي تو!“

(٣) ”اسين سڀ پارتواسي هميشهه سينٽيمينٽل يعنيِ ڀاوُڪ آهيون.“

سوال ۴ (الف) ضد لکو :-

وڇوڙو، جنم، آباد، حاضر

(ب) صفتون ناهيو :-

دردُ، سال، شخص، پريشاني، وهم

(ث) هينين اصطلاحن جي معنيِ ڏيئي جملن ۾ ڪم آڻيو.

ڪوسو واءُ نہ لڳڻ، اوجهل ٿيڻ، ڏيِ ڏيڻ، منهن جو پنو لهي وڃڻ

(د) وياڪرڻ موجب ٻالهائڻ جا لفظ سڃاڻو :-

مان، لاءِ ، ايماندار، شاباس، ڪلش.

پورڪ اَڀياس

١. ٽڪر تي عملي ڪم :-

وقت پنهنجي رفتار سان .... هن جي شيوا ۾ لڳيون رهيون.

(الف) راڌا پنهنجي گهوٽ کي دلاسو ڏيڻ لاءِ چوندي هئي.

(ب) ڪمزور سرير صدمو سهي نہ سگهيو.

(پ) وقت نہ رُڪيو.

(پ) توهان ناحق وياڪل ٿيو ٿا.

(ii) ٽڪر ۾ انگريزي لفظن جو اِستعمال ٿيل آهي مثال گرين ڪارڊ وغيره اَهڙا لفظ ڳولهي لکو :

(iii) هڪ سٽ ۾ جواب ڏيو :-

(الف) ونود ڪهڙي ڊگري حاصل ڪئي؟

(ب) دل جي بيماريءَ جو نالو لکو.

(iv) پرديس ۾ ويندڙ ’پَرَ ڪٽيل پکين جيان آهن‘ اِن سٽ جي سمجهاڻي لکو :-

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(v) جوڙا ملايو : -

(١) آشيانا	(١) بيوقوفي
(٢) وطن	(٢) گهر
(٣) ناداني	(٣) صحيح سبب (ترڪ)
(۴) دليل	(۴) ديش

(vi) مثال سمجهي خاڪو پورو ڪريو :

ڏنل لفظ	صفت	اِسم
پريشان ديوان صاحب	پريشان	ديوان صاحب
وڏي عُمر	....	....
....	....	سرير
....	تي	....

2) اُپٽار لکو : 'دوست اُهو جو اوکي ويل ڪم اَچي.'

3) ڏنل مثال موجب خالن ۾ مناسب لفظ لکو :

اکر : ر، ي، ت

جملا : (١) ڪمان مان نڪتل .... واپس نه ايندو .

(٢) اَڄڪلهه ته ڏياريءَ تي ڪانا ٻارڻ هڪ سُٺي .... سمجهي ويندي آهي.

(١) اکر : س، ق، م

جملا : (١) ڪورٽ ۾ شاهدي ڏيڻ کان اڳ .... ڪڻڻو پوندو آهي.

(٢) وقت گذرندي .... ئي نه پئي آهي.

(٢) اکر : ر، گ، ن

جملا : (١) اسان جي .... ۾ شاهي گُلن جو نماءُ ٿيو.

(٢) قدرت جا عجيب .... آهن.

(٣) اکر : ر، ز، و

جملا : (١) .... اوير کان سچ اُپرندو آهي.

(٢) سنيتا ڪاوڙ وچان .... سان دروازو بند ڪيو.

(۴) اکر : ر، ڇ، و

جملا : (١) سامان .... هو، ڪوليءَ کي سڏ ڪرڻو ئي پيو.

(٢) واهڻن جي دونهن سبب ڦڦڙن جا .... وڌي ويا آهن.

(۵) اکر : ع، م، ل

جملا : (١) .... اِنسان جي ٽين اک آهي.

(٢) علم .... بنا اَڌورو آهي.

C6VCCS

• • •

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

4. منگل يان

هي سبق سمپادڪ منڊل پاران تيار ڪيو ويو آهي. هن سبق ۾ منگل يان بابت ڄاڻ ڏني ويئي آهي.

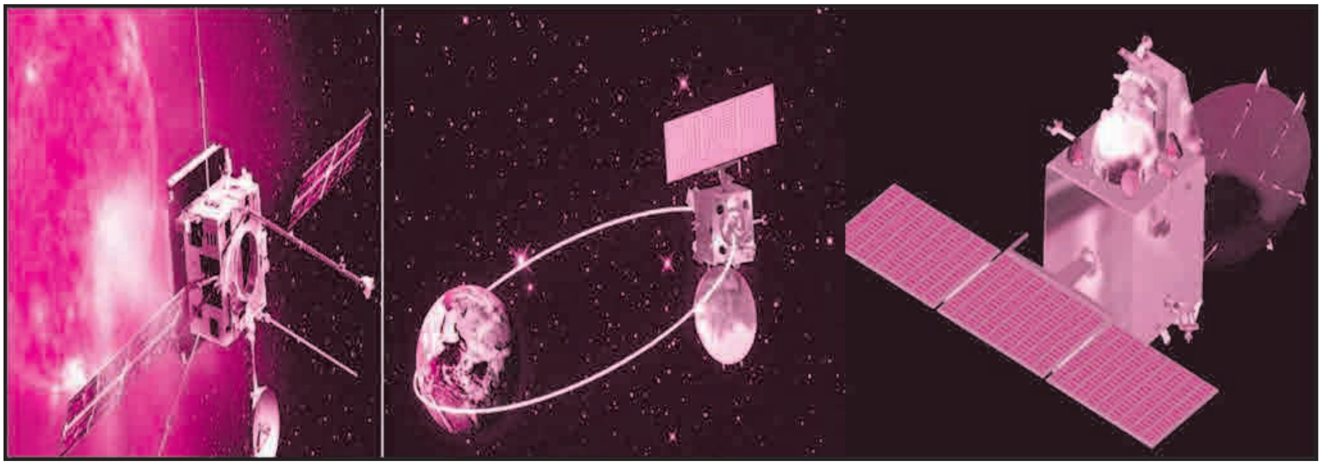

24 سيپٽمبر 2014 جو ڏينهن : ڀارت جي بئنگلور ۾ اِسرو جي مشن ڪنٽرول روم ۾ پرڌان منتري شري نريندر مودي (ISRO) ۽ اسرو جا وگيانڪ تواريخ کي ٺهندو ڏسي رهيا هئا. سندن نظر هئي ڀارت جي مارس آربٽر مشن (MOM) يعنيٖ منگل يان جي منگل گرهه جي دائري (orbit) ۾ داخل ٿيڻ تي. ڀارت دنيا جو پهريون ديش بڻجڻ وارو هو جيڪو پنهنجي پهرين ئي ڪوشش ۾ منگل گرهه تي ڪو هٿرادو اُپگرهه (Artificial Satellite) پهچائڻ وارو هو.

حقيقت ۾ اهو سفر شروع ٿيو 2012 ۾، جڏهن ڀارت جي وگيانڪن منگل گرهه تي هڪ آربٽر موڪلڻ جو فيصلو ڪيو. تياريون ڪرڻ ۾ هڪ سال لڳي ويو. آڪٽوبر 2013 ۾ منگل يان کي اوڙيسا جي شري هري ڪوٽا جي سٽيش ڌون اِسپيس سينٽر مان پولا ر (Space) ۾ ڏڪلڻ جون تياريون شروع ٿيون. ان ڪم لاءِ اِسرو جي وگيانڪن چونڊيو پنهنجي پروسيمند راڪيٽ PSLV C-25 کي. ان راڪيٽ جي اوچائي 15ماڙن واري عمارت جيتري آهي. وگيانڪن وٽ وقت گهٽ هو ڇو جو اُپگرهه کي منگل گرهه تي پهچائڻ جي ٻي سهوليت ڀري تاريخ 26 مهنن ڪانپوءِ هئي.

وگيانڪن هڪ انوکي رٿا پيش ڪئي. جنهن موجب منگل يان کي ڌرتيءَ جي دائري ۾ اُڇلائڻو هو. ڏيري ڏيري انجي رفتار وڌائي انکي ڌرتيءَ جي اثر جي دائري (sphere of Influence) کان ٻاهر موڪلي، منگل گرهه ڏانهن اڳتي وڌائڻو هو. MOM جي لانچ ڪانپوءِ، انجي پل پل جي ڄاڻ ڪپندي هئي.

ان

وگيانڪن سڄي دنيا ۾32 گرائونڊ اِسٽيشن ٺاهيون. وگيانڪن ڏکڻ پئسفڪ مهاساگر ۾ ٻه ائنٽينا لڳل جهاز موڪليا پر اُن وقت ئي پهرين مشڪلات اڳيان آئي.

مهاساگر ۾ مؤسم خراب هئڻ سبب جهاز وقت تي اُتي پهچي نه سگهيا ان ڪري لانچ جي تاريخ هڪ هفتو اڳتي وڌائي 5 نومبر 2013 طئه ڪئي ويئي. مقرر ڏينهن تي ڪامياب لانچ ٿيو. لانچ جي چوٿين ڏاڪي ۾ منگل يان راڪيٽ کان الڳ ٿيو ۽ ڌرتيءَ جي دائري ۾ پهتو ، اهڙي ڄاڻ ٻئي جهاز ڏني. ڪنٽرول سينٽر ۾ خوشي ڇانئجي ويئي.

منگل يان جو آڪار هن آٽو رڪشا کان گهٽ پر وزن اٽڪل ان کان ٽيڻو آهي. ان ۾ لڳل اُپڪرڻ تمام ننڍا ۽ هلڪا آهن. منگل يان جو دماغ هڪ بهترين سسٽم آهي. جيڪو ڪروڙين ڪلوميٽر مفاصلي تي ڪنٽرول

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

روم سان رابطو رکڻ ۾ پاڻ فيصلا وٺڻ جو ڪم ڪري ٿو. ان کي شڪتي شمسي (Solar) پئنلس مان ملي ٿي. انجي غير مؤجودگيءَ ۾ ليٿيئم آين بئٽري ڪم ڪندي آهي. منگل يان ۾ جلائو پدارٿ (Fuel) محدود هئا، جيڪا مشن لاءِ هڪ وڏي مشڪلات هئي.

لانچ ڪانپوءِ منگل يان ڌرتيءَ جي دائري ۾25 ڏينهن رهيو. انجو دائرو ڏيري ڏيري وڌائڻ لاءِ وگيانڪن انجي انجڻ 6 دفعا فائر ڪئي. پر چوٿين دفعي ۾ هڪ ڏکيائي پيش ٿي. منگل يان جي انجڻ صحيح نموني شروع نه ٿي جنهن ڪري اُن ضروري رفتار حاصل نه ڪئي. وگيانڪن جوکم کڻي وري انجڻ تي فائر ڪئي ۽ انجي رفتار دُرست ڪئي. ڌرتيءَ جي اثر جي دائري کان ٻاهر نڪرندي منگل يان موڪلائي سنديش جي روُپ ۾ ڌرتيءَ جي هڪ سُهڻي تصوير موڪلي.

منگل يان 20 ڪ. م. في سيڪنڊ رفتار سان منگل گرهه ڏانهن اڳتي وڌي رهيو هو. هاڻي انجي انجڻ بندڪئي ويئي. ان قريبن ٻاٽ رهت رستي تي هوُ 300 ڏينهن وڌڻ وارو هو. وگيانڪن جو اهو ويچار آهي ته منگل گرهه تي زندگيءَ جي شروعات جا راز مؤجود آهن. ڪيترن ئي ڳالهين ۾ اهو ننڍڙي ڌرتيءَ وانگر آهي. انجي سطح ڪافي ڪجهه ڌرتيءَ وانگر آهي. انجو هڪ ڏينهن 24 ڪلاڪن کان ٿورو وڌو ٿيندو آهي. منگل جو 1 سال ڌرتيءَ جي2 سالن جي برابر آهي. منگل گرهه تي ڪنهن شيءِ جو وزن ڌرتيءَ جي ڀيٽ ۾ هڪ ٽياڱي ٽي حصو هوندو آهي. ماهر ن جي راءِ موجوب ڪجهه ڏهاڪن کان پوءِ ماڻهو شايد منگل تي بستي وسائن.

منگل يان کي ائين ٺاهيو ويو آهي جيئن هو پولار ۾ بيحد گرمي ۽ ٿڌ جو مقابلو ڪري سگهي. منگل يان کي پنهنجي صحيح رستي تي ٻڌائي رکڻ ۾ وگيانڪن خوب محنت ڪئي. ان لاءِ هنن تارن ۽ ٻين آسماني جسمن جي مدد ورتي. منگل يان سان رابطي جو ڪم ڪري رهيو هو. بئنگلوُر ويجهو بيالوُ ۾ هوندڙ لائوڊ مائوٿ يعني ڊيپ اسپيس ائنٽينا جيڪو پولار مان آيل ڪمزور سگنل کي به جهٽي پيو سگهي.

منگل يان هاڻي منگل گرهه ويجهو پهچڻ وارو هو. وگيانڪ چنتا ۾ هئا ڇاڪاڻ ته منگل يان جي انجڻ 300 ڏينهن کان بند هئي. منگل يان ڄڻ ته 9 مهنا ڪوما ۾ هو. منگل يان کي منگل گرهه جي دائري ۾ داخل ڪرائڻ لاءِ انجڻ وري شروع ڪرڻي هئي. رفتار به ايتري رکڻي هئي جيئن اهو دائري کان دوُر به نه ٿئي ۽ نه وري داخل ٿي ٻاهر نڪري وڃي. وگيانڪن 22 سيپٽمبر 2014 تي انجڻ شروع ڪري ڏني جيڪا ڪامياب ويئي. منگل يان جي رفتار گهٽائي ويئي.

پر مکيه ڏهاڪو اڃا باقي هو. منگل يان دائري ۾ داخل ٿيندي ئي منگل گرهه جي پنيان لڪڻ وارو (انکي گرهڻ يعني Sight of Non Visibility چئجي ٿو) جتي انجو ڪنٽرول روم سان رابطو ٽُٽڻ وارو هو. منگل يان کي هاڻي پاڻ فيصلا وٺڻا هئا. ان لاءِ انکي سوُريه شڪتيءَ جي گهرج هئي پر منگل جي پنيان وڃڻ تي سوُريه شڪتيءَ جي غير مؤجودگيءَ ۾ ان ۾ لڳل ليٿيم آين بئٽري ڪم ڪرڻ واري هئي. وگيانڪن جو متو هو. **‘Hope for the best prepare for the worst’** 24 سيپٽمبر 2014 تي منگل يان منگل گرهه جي دائري ۾ داخل ٿي ويو. اُن پنهنجي انجڻ وري شروع ڪئي. هاڻي اهو پنهنجي بئڪ اپ بئٽريءَ تي ڪم ڪري رهيو هو. اُن جو مشن ڪنٽرول سان رابطو ٽٽي چڪو هو ۽ ٻيو سگنل 25 منٽن کانپوءِ ملڻو هو مشن ڪنٽرول روُم ۾ خاموشي ڇانئجي ويئي. گرهڻ ختم ٿيندي ئي منگل يان ڦهريون سگنل موڪليو. منگل يان ڪاميابيءَ سان منگل جي دائري ۾ داخل ٿي چُڪو هو. پرڌان منتري ۽ وگيانڪن جي خوشيءَ جي حد نه رهي. ڀارت جو مشن منگل يان ڪامياب ويو. ڀارت لڳ ڀڳ ناممڪن ڳالهه ممڪن ڪري ڏيکاري.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :

ڳاٽ = ٽڪر (Friction) رابطو = سمپرڪ (communication)

اِسرو (ISRO) = اِنڊين اِسپيس رِسرچ آرگنائيزيشن.

اڀياس

سوال : ١. هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :

١) منگل يان ڪٿان لانچ ڪيو ويو؟

٢) منگل يان جي لانچ جي تاريخ ٻڌايو؟

٣) MOM جي پل پل جي جاچ لاءِ وگيانڪن ڇا ڪيو؟

٤) ڌرتيءَ جي دائري ۾ منگل يان ڪيترا ڏينهن رهيو؟

٥) لائود مائوٽ ڇا آهي؟

٦) منگل گرهه تي پهچڻ کان اڳ منگل يان جي انجڻ ڪيترا ڏينهن بند هئي؟

٧) منگل يان، منگل گرهه جي دائري ۾ ڪڏهن داخل ٿيو؟

سوال : ٢. هيٺيان چؤڪندا پورا ڪريو :

منگل يان جي بناوت

آڪار	
اُپڪرڻ	
دماغ	
بئڪ اپ بئٽري	

سوال : ٣. هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :

١) وگيانڪن لانچ جي ڪهڙي رٿا پيش ڪئي؟

٢) لانچ وقت پهرين مشڪلات ڪيئن حل ڪئي ويئي؟

٣) منگل گرهه بابت جاڻ لکو.

٤) منگل يان کي منگل گرهه جي دائري ۾ داخل ڪرائڻ لاءِ ڪهڙيون خبرداريون ورتيون ويون؟

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سوال : ۴. ليڪ ڏنل لفظ وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا ڪهڙا لفظ آهن؟

۱) منگل يان کي صحيح رستي تي بٽائي رکڻ لاءِ وگيانڪن خوب محنت ڪئي.

۲) ڪجھ ڏهاڪن کان پوءِ ماڻهو شايد منگل تي بستي وسائن.

۳) منگل يان چڻ تـ9 مهنا ڪوما ۾ هو.

۴) اُن جو هڪ ڏينهن 24 ڪلاڪن کان گهٽ هوندو آهي.

۵) پارٽ لڳ ڀڳ ناممڪن ڳالھ ممڪن ڪري ڏيکاري.

پورڪ اَڀياس

۱) هيٺئين چاڙ پوري ڪريو :

(الف) PSLV ________________________________

(ب) GSLV ________________________________

۲) اوڙيسا جي شري هري ڪوٽا ۾ لانچ جو هنڌ ________________

۳) منگل يان کان اڳ وارو وڏو مِشن ________________

۴) منگل يان مِشن ۾ ڪم ڪندڙ وڏا وگيانڪ

____

____

۵. جيڪڏهن مان سائنسدان هجان........ تي مضمون لکو.

٦. پنهنجي دوست / ساهيڙيءَ کي گهمي آيل هنڌ بابت چاڙ ڀڏائيندي خط لکو.

C758EF

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

5. زبان

ڊاڪٽر نرملا نارائڻداس آسناڻي (1948) اَجمير راجستان ۾ ڄاول ڊاڪٽر نرملا نارائڻداس آسناڻي، سنڌي ۽ هندي ڀاشائن جي مقبول ودوان ليکڪا آهي. هندي ڪاويه سنگرهه 'اِپيشڪا' ۽ سنڌي پستڪ 'ڪُڇُ فرصت ۾' قابل ذڪر اٿس.

هن مضمون ۾ زبان جي شفي نفي پهلن تي سُٺي روشني وڌي اَٿس. هن وقت آديپور ڪڇ ۾ مُقيم آهي.

ننڍڙي زبان اِنساني جسم جو سدابهار جُزو آهي. جيڪا دنيا ۾ سڀ کان تيز ۽ طاقتور هٿيار مڃي ويئي آهي. بنا هڏيءَ جي ڏيڍ انچ جي هيءَ ڄڀ وڏا وڏا ڪونڌر ڪيرائي وجهي. وقت جي حڪومت اڳيان سڀ حواس پيش پئجي ويندا آهن، پر هيءَ سدائين جوان، اکين جي روشني جهڪي ٿي وڃي، ڪنن تي ٻوڙاڻ اچي وڃي، چمڙيءَ ۾ گهنج پئجي وڃن، پر هن مهاراڻيءَ تي ڪڏهن ڪوبه گُهنج نه پوي. سندس چشڪو ۽ چوٽ تا عمر قائم دائم رهندي آهي. ويتر جيئن جيئن ٻيا انگ ڍلا پوندا وڃن. تيئن تيئن هن جو زور وڌندو وڃي.

گهڻن کي سوُرن ۾ وجهندڙ پاڻ هر ڏُک سوُر کان پري رهندي آهي. ڄڀ ٻاوليءَ کي ته جيڪو ابتو سُبتو چوڻو هوندو آهي، اُهو چئي آرام سان ٻٽيهن ڏندن جي ڪوٽ ۾ وڃي وهندي آهي، پر موچڙا ته ٽپڻ مٿان ئي پوندا آهن. انڪري ايشور هن بي لغام گهوڙيءَ مٿان ضابطو رکندڙ دماغ ڏنو آهي. جيڪڏهن دماغ جي ويچار ڪانسواءِ هن کي ڇوٽ ڇڏبو ته پوءِ اِن بنديءَ جو خُدا ئي خير ڪري!

ڇهن پرڪارن جي رس وارن الڳ - الڳ ميون، مٺاين ۽ طعامن جي موڄ هيءَ مهاراڻي وٺائيندي آهي. دنيا ۾ ان جي طاقت ايتري ته ٻي جوڙ آهي جو طعام ٺاهڻ ۽ کائڻ وارا ٿڪجي پون. پر هنجي ترشنا اوتري جا اوتري رهندي آهي. گهڻا سياڻا ۽ طاقت وارا به هن تُر زبان جا غلام بڻجي پوندا آهن. وائي سوُر جي ڪري چاهي گوڏا ونجي وڃن ته ونجي وڃن. پر هن پياريءَ جي دل رکڻ لاءِ به ڊُک ڏيڍ جا پيئڻ جي پُل وڏا وڏا سياڻا به ڪري وهندا آهن. ڊائبٽيز جي هڪ گوريءَ بدران به گوريون ونٽيون پون، پر هن چٽوڙيءَ جي چوڻ تي هڪ چموُ يا رسگلو وات ۾ وجهڻ وارا لاچار اِنسان گهڻا ئي آهن.

هن نگُريءَ کي ان ڳالهه جي پرواهه نه هوندي آهي ته جنهن شيءِ جي مان فرمائش ڪريان ٿي، اُن کي وٺڻ کائڻ ۽ پچائڻ جا وسيلا ميسر آهن يا نه؟ ڏند نه هئڻ تي به هن چريءَ کي ريوڙيون ۽ پُڳڙا کائڻ جي دل ٿيندي آهي. پيٽ خراب هُجي ته به چشڪي لاءِ پڪوڙن کي پيٽ ۾ وجهندي ڪوبه ڪهڪاءُ ڪونه پوندو اٿس. اهڙي بي صبري هوندي آهي جو جيسين ڪيس ڪا گهربل شيءِ ملي تيسين ڳِگهه ڳاڙي ٻين جي سامهون پت ڪار وڃائي ڇڏي.

کائڻ کان وڌيڪ ڳالهائڻ ۾ هن جهڙي زوردار ٻي ڪا شيءِ هن دنيا ۾ نه آهي. رامائڻ ۽ مهاڀارت جوُن لڙايون، مٿرا ۽ دروپديءَ جي زبان ڪري پيدا ٿيون. زبان کي جيڪڏهن ويچار جو ڪنڊو نه هوندو ته پوءِ ان جو نتيجو ڏُک ڪانسواءِ ٻيو ڪجهه نه ٿيندو.

چوندا آهن ته ''تلوار جو گهاو پرجي وڃي، پر زبان جو گهاو ڪڏهن نه پرجي سگهندو آهي.'' ڪڙي ۽ بدمزاج زبان عرش تان لاهي فرش تي ڦٽو ڪندي آهي. سالن جي سيٽپي پل ۾ چوُر چوُر ڪري سڄڻ کي به دشمن بڻائي ڇڏي. ان ڪري اِن طاقت کي سياڻا ڏاڍي حفاظت سان رکندا آهن. ان نِگريءَ جي چوڻ تي ڪاڏو نه ڪائي، پنهنجي صحت ٺاهيندا آهن. غصي اچڻ تي هن ٻه ڌاري تلوار جهڙي زبان کي ماٺ جي مياڻ ۾ رکي گهڻين مصيبتن کان پاڻ بچائي سگهندا آهن.

زبان ماڻهوءَ جي خاندانيءَ جو پئمانو آهي. تميز ۽ پريم سان ڳالهائڻ وارو هرهنڌ ڪامياب ويندو آهي. مٺي زبان روُح کي راحت بخشڻ واري آهي، چاهي اها ٻار جي طوطلي ٻولي هجي يا وري ماءُ جي لولي پريم پري گفتگوُ هجي يا ڪنهن درويش جو اُپديش سنسار کي وس ۾ ڪرڻ واري زبان کي اِنسان وس ۾ ڪري سگهي ته پوءِ شايد سڄي خُدائي سندس قدمن ۾ ۽ خُدا سندس پر ۾ هُجي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :

ڪونڌر = جانباز
عرش تان لاهڻ = نيچو نوائڻ
خئر = چڱي، ڀلائي
روح = آتما
ڳِڻ ڳاڙڻ = موهت ٿيڻ
پت ڪار = عزت

گهاو = زخم
ٽِپڻ = ڦٽو
پئمانو = پرماڻ
بي صبري = اُبهرائي
راحت بخشڻ = سُک ڏيڻ
تا عمر = زندگي ڀر

جهڪي = گهٽ
حفاظت = بچاءُ
کهڪاءُ پوڻ = قياس پوڻ
چوُر چوُر ڪرڻ = ناس ڪرڻ، ختم ڪرڻ
ڀر = پاسي

اَڀياس

سوال ۱ : هيٺين سوالن جا هڪ ٻن جملن ۾ لکو : -

۱) اِنساني جسم جو سدابهار جزو ڪهڙو آهي؟
۲) زبان جي طاقت کي بي جوڙ ڇو چيو ويو آهي؟
۳) زبان جهڙي بي لغام گهوڙيءَ مٿان ڪنهن جو ظابطو آهي؟
۴) ڪير ڪير زبان جا غلام بڻجي پوندا آهن؟
۵) ڪاميابي ڪنهن کي ملندي آهي؟
۶) سياڻا زبان کي حفاظت سان ڇو رکندا آهن؟

سوال ۲ : هيٺين سوالن جا ٿوري ۾ جواب لکو :

۱) زبان کي وس ۾ ڪري سگهڻ سان ڇا ڇا ٿي سگهي ٿو؟
۲) ’تلوار جو گهاو ڀرجي وڃي پر زبان جو گهاوَ ڪڏهن به نه ڀرجي‘ سمجهايو.
۳) ’زبان‘ سان لاڳو ٻيون چوڻيون لکو :

سوال ۳ : هيٺين ۾ خال ڀريو :-

۱) موچڙا ته .... مٿانئي پوندا آهن.
۲) زبان ماڻهوءَ جي خانداني‌ءَ جو .... آهي.
۳) .... جي حڪومت اَڳيان سڀ حواس پيش پئجي ويندا.
۴) .... زبان روح کي راحت بخشڻ واري آهي.

سوال ۴: ساڳي معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو :-

۱) پئمانو	ڦٽو
۲) ٽِپڻ	زخم
۳) گهاوَ	آتما
۴) روح	پرماڻ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سوال ۵ (الف) : هيٺين لفظن جا ضد لکو :-

غلام، سياڻا، خراب، ڪامياب، اُبتو

(ب) هيٺين لفظن جون صفتون لکو : -

طاقت ، اِنسان، زبان، دنيا، ڪاميابي

(ث) هيٺين اِصطلاحن کي جملن ۾ ڪم آڻيو:-

پيش پوڻ، ڪهڪاءُ پوڻ، ڳَرَ ڳاڙڻ، وس ۾ ڪرڻ، چوُر چوُر ڪرڻ، راحت بخشڻ.

(د) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو :-

۾، ننڍڙي، پر، سندس، ترشنا.

پورڪ اڀياس

ا) تڪرتي عملي ڪم

ڪائڻ ڪان وڏيڪ ڳالهائڻ ۾ .... خدا سندن پير ۾ هجي.

(i) جوڙا ملايو :

راماڻ	طوطلي زبان
مهاڀارت	لولي
ٻار	منترا
ماءُ	دروپدي

(ii) چوکنڊا پورا ڪريو :

(الف) ماٽ جي ☐ (ب) ڪڙي ۽ بدمزاج ☐

(ث) پريم يري ☐ (د) ٻہ ڌاري ☐

(iii) ليڪ ڏنل لفظن بدران گول مان مناسب لفظ ڳولهي جملا وري لکو :

(١) زبان ماڻهوءَ جي خانداني‌ءَ جو پئمانو آهي.
(٢) اِنسان زبان کي وس ۾ ڪري سگهي ٿو.
(٣) زبان جهڙي زوراور ٻي ڪا شيءِ نہ آهي.
(۴) زبان عرش تان لاهي فرش تي ڦٽو ڪندي آهي.

ظابطو،
آسمان، گفتگو،
پرماڻ، ايڪو، طاقتور ،
لڙائي

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

iv) اُهي ستون ڳولهي لکو جيڪي هن ڏنل ٻن لفظن وچ ۾ لاڳاپو ٻڌائيندڙ هجن :-

(الف) زبان - ڪامياب (ب) زبان - خاندان

(پ) زبان - عرش (ڀ) زبان - ويچار

٢. ’تعليم جي ضرورت‘ اِن وشيه تي پنهنجا ويچار لکو.

پاڙ ڪريان - پاڙ سڪان

١. چوڪنڊي مان مناسب لفظ ڳولهيو :-

احساس	نوڪري	دائما	فتح	فيصلو
حڪم	آسامي	وارث	اتوت	وفادار

١. راجا فرمان ڪڍيو ته هاٿي ڪڙمين مٿان ڊل نه مڙهي ويندي. ← ______

٢. ڀارت جي سپاهين ۾ هميشه ڪٽڻ جو جذبو هوندو آهي. ← ______

٣. مونکان پوءِ ڪير سنڀاليندو؟ منهنجا ڏنڌا، ڪاروبار ڪير ڏسندو؟ ← ______

٤. مئنيجر جي جڳهه خالي هئي ڪيترن ئي عرضدان فارم ڀريا. ← ______

٥. ٻارن کي ماءُ پيءُ سان سچو تي رهڻ گهرجي. ← ______

٢. ’يڪ تندرستي هزار نعمت‘ اُپٽار لکو :-

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

6. پسيني جي ڪمائي

اِيسر سنگهه بيدي (1927) پائو ايسر سنگهه بيدي، اَجمير راجستان جو نواسي هڪ مقبول وڪتا، مضمون نگار ۽ فريڊم فائيٽر آهي.

سنڌ ۾ ڪيتريون ئي چونپڙيون ڇپائي سڃاڻپ آندائين. ’ڳلڪاري‘ رسالو به ڪجهه وقت هلايائين. هن وقت اَجمير جي ٻالڪن جي ٻاري ۽ جو روح روان آهي.

هن ڪهاڻيءَ ۾ ليکڪ سچي محنت جي اَهميت سمجهائي آهي.

هڪ شاهوڪار ڪي اڪيچار ڌن هو. واپار مان سني ڪمائي هئس. نوڪر چاڪر شيوا لاءِ هردم حاضر هئا. سئر سفر لاءِ موٽر ڪار به هئس. مطلب ته ڪا به ڪمي ڪانه هئس. ليڪن تڏهن به سندس اَندر ۾ غم هو. دکي هو جو ڪيس اولاد جو سک نصيب ڪونه هو. ڪيس ڏينهن رات فڪر رهندو هو ته خاندان جو نالو روشن ڪرڻ وارو ڪونه آهي، پوءِ هيءَ هيتري مليڪت ڪهڙي ڪم جي!

اولاد لاءِ هن ڪيترائي تيرٿ ڀيٽا - مندرن ۾ سڪائون ڪيون. مسجدن ۾ دعائون پنيون. پيرن - فقيرن وٽ ويو. ساڌو سنتن مهاتمائن جي آشيرواد ورتائين، ديوتائن - ديوين اڳيان باسون باسيون. آخر پرماتما جي مٿس مهر ٿي - خاندان جو چراغ چمڪيو؛ ڏيئو روشن ٿيو. ڪيس هڪ سهڻو سنو پٽ ڄائو - پوءِ ته واڌايون وريون خوشيون ڪيون ويون. مٺايون ورهايون ويون. نوڪرن چاڪرن کي اِنعام ڏنا ويا. غريبن ۾ اناج ڪپڙو ورهايو ويو. مٿن مائٽن کي دعوت ڏني ويئي. شادمانا ڪيا ويا بئنڊون باجا وڄايا ويا، آتشبازي ڪئي ويئي. ڏياريءَ وانگر گهر جي مٿان بجلين جي جهرمر سان روشني ڪري چمڪايو ويو. ساڌن سنتن مهاتمائن جي شيوا ڪئي ويئي.

ڇوڪرو اڃ ننڍو سياڻي وڏو ٿي رهيو هو. ڪيس اسڪول ۾ وهاريو ويو. سني تعليم وٺي رهيو هو. ليڪن ..... ليڪن ڇوڪري کي ماءُ جو وڌيڪ سک نصيب نه ٿي سگهيو. سندس ماءُ اچانڪ گذاري ويئي. هاڻي شاهوڪار مٿان سمورو بوجهه اچي پيو. پٽ جي سک آرام لاءِ هن ٻي شادي ڪونه ڪئي. هو خود سڪيلڌي پٽ جي پوري پوري سنڀال لهڻ لڳو. پٽ جي سک آرام جو پورو پورو ڌيان رکڻ لڳو. ايتري قدر جو پٽ جي موهه ۾ جڪڙجي هوُ پٽ جا سڀ اَنگل به سهڻ لڳو. پٽ جون سڀ اڇائون سڀ خواهشون پوريون ڪرڻ لڳو. جيئن ٻالڪ کي ماءُ جي ياد نه ستائي. ان طرح گهڻي لاڏ ڪوڏ سان پلجندڙ ٻار گهڻي خرچ تي هرندو ويو. هرڪا شئه طلبڻ لڳو. سندس دل پوري ٿيندي رهي. نتيجو اهو نڪتو جو ننڍپڻ جي عادتن اَنوسار هو وڏي هوندي وڏين برين عادتن‌جو شڪار ٿي ويو. غلط عادتن ۾ پيسو برباد ڪرڻ لڳو.

هاڻي شاهوڪار کي فڪر لڳو. پڇتائڻ لڳو. پٽ کي سمجهائڻ جي ڪوشش ڪيائين. ڪيترائي حيلا هلايائين هن کي محسوس ڪرائڻ لڳو. ليڪن پٽ تي ڪوبه اثر ڪونه ٿيو.

هاڻي شاهوڪار کي وڏي عمر ۾ ڳڻتي ٿي پيئي ته سِڪي سِڪي اولاد ورتم. نازنخري سان پالي وڏو ڪيم. خاندان جو نالو روشن ڪرڻ جي اُميد ته ڪافور ٿي ويئي ٿي ڏسجي - ڏنڌي واپار جو به برو حال ٿي رهيو هو. پڙاپو به اچي چڪو هو. شاهوڪار کي اُن جو سور ۽ ڳڻتيون ستائي رهيون هيون.

ليڪن سندن وس نه هليو. گهڻي سوچ ۽ فڪر سبب شاهوڪار بيمار گذارڻ لڳو. ڏينهون ڏينهن ويو. پوئتي پوندو هو وڌيڪ وقت حيات رهڻ جو آسرو لاهي وينو.

سوچيندي ويچاريندي ڪيس هڪ خيال آيو. اُميد جو آخري ترورو نظر آيو. هن پٽ کي پاڻ وٽ گهرايو

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

۾ پيار مان سمجهائيندي ڪيس چيو تہ هاڻي مان هلڻ وارو آهيان. حياتي جو سفر پورو ٿيڻ وارو آهي. هيءَ ڏن سان پريل ٽجوڙي ۾ سمورو مال ملڪيت تنهنجي حوالي ڪري ٿو وڃان. ليڪن صرف هڪ شرط تي هن ٽجوڙي جو ڏن تيستائين خرچ ڪرڻ جو توکي اڌڪار نہ آهي جيسين تون منهنجي جيئري پنهنجي محنت جي خون پسيني جي هڪ ڏينهن جي ڪمائي ان ڏن ۾ نہ ملائي آهي. اهڙو وچن ڏي. بي حالت ۾ سموري مال ملڪيت مان ڪنهن مندر ۾ دان ڪري ڇڏيندس. اهو ٻڌي ڇوڪري مٿان ڄڻ پهاڙ ڪري پيو. وائڙو ٿي ويو. ايتري ۾ ئي سندس منهن تي خوشيءَ جي چمڪ موٽي آئي هن سوچيو تہ جي صرف هڪ ڏينهن جي محنت جي ڪمائي تہ ملائڻي آهي نيڪ آهي. ڪٿي هڪ ڏينهن نوڪري ڪري وٺندس. سو وڏي خوشيءَ سان پيءُ کي خاطري ڏيندي اهڙو وچن ڏنائين.

ٻئي ڏينهن شاهوڪار جو پٽ شهر ۾ چڪر ڪاٽيندو رهيو. ليڪن ڪير بہ ڪيس پاڻِ وٽ نوڪري نہ پيو ڏئي. هن جا ٺاٺ باٺ ڏسي هرڪو پيو سمجهي تہ هيءُ نوڪري ڇا ڪندو، ڪهڙا اَڪ ڪارا ڪندو. هيڏانهن هوڏانهن گهٽيئي ڀٽڪيو. ليڪن ڪيس ڪٿي بہ نوڪري نہ ملي سگهي جو هڪ ڏينهن ڪمائي سگهي. نيٺ لچ لاهي مزوري ڪرڻ لاءِ بہ تيار ٿي ويو پر ههڙي شاهوڪار جي پٽ کان مزوري ڪير ڪرائي. ڪيس ڪٿي بہ ڪم ئي نہ پيو ملي جو ڪمائي پيءُ کي ڏنل وچن پورو ڪري سگهي. ڀٽڪندي ڀٽڪندي ڇهہ ڏينهن گذري ويا. بي وس لاچار ٿي پيو. نيٺ هڪ هنڌ ڪو مڪان ٺهي رهيو هو. ٺيڪيدار صاحب وٽ ويو. اَول تہ ٺيڪيدار هن جي پوشاڪ ڊريس ڏسي وشواس ئي ڪونہ ڪيو تہ هيءُ ڪو مزوري ڪري سگهندو. نيٺ گهڻي سنائڻ تي، منٿون ميڙون ڪرڻ تي ٺيڪيدار ڪيس مزور ڪري رکڻ قبول ڪيو. نوجوان کي ڪم ڏنو ويو تہ سِرن پٿرن جي تغاري پري مٿي منزل تي پهچائيندو رهي ۽ لهڻ وقت ملبي مٽي جي پريل تغاري مٿي تي کڻي هيٺ لهي اچي ڍير ۾ ملائي.

شاهوڪار جو پٽ لاچاريءَ کان اها مزوري قبول ڪندي، سڄو ڏينهن ڪم ڪندو رهيو. مزوري ڪندو رهيو. سندس پسينو وهڻ لڳو. پگهر ۾ سمورا ڪپڙا آلا ٿي ويس. ڀُسي پاڻي ٿي وهيس، ٽڪجي ٽٽجي چور چور ٿي پيو. ٽڏهن شام جو وڃي ڪيس محنت مزوري جا پئسا حاصل ٿيا. هاڻي ڪيس سنتوش مليو. ڏنل وچن جي پالنا جي خاطري ٿيس. مزوري جا پئسا هٿ ۾ سوگها جهلي گهر موٽيو. رستي تي هلي بہ نہ پيو سگهي. هڏ هڏ ٽٽجي پيو هوس. سڄي بدن ۾ سور ٿيڻ لڳس. جيئن تيئن ڪري گهر پهتو ۽ سامهون پيءُ کي وينل ڏسي سندس تريءَ تي وڃي هڪ ڏينهن جي ڪمائيءَ جي رقم رکيائين.

ليڪن ...... ليڪن شاهوڪار پٽ کي چيو تہ هيءَ رقم سامهون چُلهہ ۾ اُڇلائي ڇڏ. اهو ٻڌي ڇوڪرو آگ ٻبولا ٿي ويو. چوڻ لڳو تہ ”ڪمال آهي مس مس تہ پورهيو هٿ لڳو محنت مزوري ڪري پئسا ڪمايا اٿم. ڪم ڪندي هٿن ۾ ڇالا پئجي ويا آهن. توهان شاباس تہ ڪونہ ڏني حال چال بہ ڪونہ پڇيو. منهنجي هڪ ڏينهن جي ڪمائي جو اهو قدر ٿا ڪريو، جو چئو ٿا تہ وڃي چُلهہ ۾ اُڇلاءِ!“

اِهو ٻڌي شاهوڪار ڪيس چوڻ لڳو تہ ”بس! هڪ ڏينهن ڪمائي آيو آهين. هڪ ڏينهن محنت مزوري ڪئي اٿيئي تہ پئسي جو ايڏو غرور ٿو ڪرين. جيڪڏهن ائين آهي تہ پوءِ ٻڌاءِ تہ مون گهڻا ڏينهن محنت مزوري ڪري هيترو ڏن جوڙيو هوندو. مون تہ سڄي عمر ڏينهن رات هڪ ڪري، ڪشالا ڪڍي، محنت ڪري هيتري ملڪيت ٺاهي جوڙي، تو ڪڏهن محسوس ڪيو. ڪڏهن ڪو اندازو لڳايو جو پنهنجي خراب عادتن ۽ غلط ڇوڪرن جي سنگت ۾ پاڻيءَ وانگر پئسو وڃائيندو رهيو آهين ۽ هاڻي منهنجي مرڻ بعد بہ تہ اهو ئي حشر ڪندين. اَڄ توکي پنهنجي هڪ ڏينهن جي معمولي ڪمائيءَ جو ايترو ايمان، ايترو قدر ٿيڻ لڳو آهي.“

اهو ٻڌي ڇوڪرو سوچ ۾ پئجي ويو. سندس دماغ جا ڪپاٽ کُلي ويا. هاڻي هن محسوس ڪيو تہ واقعي هيتري محنت، جاکوڙ بعد ٺاهيل مال ملڪيت ۽ ڏن کي مان گندين عادتن ۾ اُڏائي ٿو ڇڏيان. مونکي حيف آهي، ڏڪار آهي بس انهن خيالن هن جي دل دماغ ۾ هلچل مچائي ڇڏي ۽ هن پڪو ارادو ڪيو تہ هو بُرين عادتن کان ڪنارو ڪندو. پيءُ جي جوڙيل ملڪيت اَجاين ڪمن ۾ نہ وڃائيندو. بلڪ غريبن محتاجن اَناٿن بلي ست ڪرم ۾ خرچ ڪندو. هو پيءُ جي پيرن تي ڪري پيو. اڳتي نيڪ ٿي هلڻ جو پرڻ ڪيائين. اڄ ڪيس قدر ٿيڻ لڳو. محنت جي ڪمائيءَ جو پسيني جي ڪمائيءَ جو!!!.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :-

اَڪيچار = تمام گهڻو،	غم =چِنتا،	آتشبازي = ڦٽاڪا،
پرلوڪ پڌارجڻ = گذاري وڃڻ،	جڪڙجي = ڦاسي،	حيلا هلائڻ = ڪوشش ڪرڻ،
ترورو = ڪرڙو ،	پهاڙُ ڪرڻ = مصيبتون اچڻ،	پسينو = پگهر،
هڏُ هڏُ ٽُٽڻ = بيحد ٿڪجي پوڻ،	آڳ ٻبوُلا ٿيڻ = غصو ڪرڻ ،	غرورُ = گهمنڊ،
ڪشالا ڪڍڻ = تڪليفون سهڻ،	ڪپاٽ کُلي وڃڻ = هوش ۾ اچڻ،	حيف = ڏڪار
شادمانا = خوشيون،	خواهشون = گُهرجون.	

اَڀياس

سوال :١- هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جُملن ۾ لکو:-

١. شاهوڪار جي اندر ۾ ڪهڙو غم هئو؟
٢. اؤلاد لاءِ سيٺ ڇا ڪيو؟
٣. چوڪري کي ڪنهنجو وڏيڪ سک نصيب نه ٿيو؟
٤. وڏيءَ عمر ۾ شاهوڪار کي ڳڻتي ڇو ٿي پيئي.

سوال :٢- هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو:-

١. پُٽ ڄمڻ تي شاهوڪار ڪيئن خوشي ملهائي؟
٢. ملڪيت ڏيڻ لاءِ پيءُ پُٽ کي ڇا چيو؟
٣. پُٽ کي شرط پورو ڪرڻ لاءِ ڇا ڪرڻو پيو؟
٤. ”پسيني جي ڪمائي“ آڪاڻيءَ مان ڪهڙي نصيحت ملي؟

سوال :٣- ڪنهن ڪنهن کي چيو :-

١. ”هيءَ رقم سامهون چُلهه ۾ اُڇلائي ڇڏ“.
٢. ”توهان شاباس ته ڪونه ڏني، حال چال ته ڪونه پُڇيو“.
٣. ”مون گهڻا ڏينهن محنت مزوري ڪري، هيترو ڌنُ جوڙيو هوندو“.

سوال :٤- هيٺين اصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو:-

پرلوڪ پڌارجڻ ، ڪشالا ڪڍڻ، ڪپاٽ کُلي وڃڻ حيلا هلائڻ،

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سوال ۵:- (الف) صفتون ٺاهيو:-

اثر، خاندان، آرام، موهه، عادت، بيماري

(ب) ضد لکو:-

اڳيان، آشيرواد، سنو، حاضر، ننڍو، وشواس

(ب) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ جا لفظ سڃاڻو :-

شاهوڪار، سهڻو، سياڻي، اِسڪول ۾، ڪان، رکيائين.

پورڪ اَڀياس

(۱) ٽڪر تي عملي ڪم

هاڻي شاهوڪار .... شاهوڪار جي بيمار ڳڌارڻ لڳو.

(i) برئڪيٽ مان مناسب لفظ ڳولهي ليڪ ڏنل لفظ بدران ڪم آڻيو.

(الف) ليڪن سندس وس نہ هليو .

(زور ، طاقت ، هٽ)

(ب) شاهوڪار کي وڏي عمر ۾ ڳڻتي ٿي ويئي.

(چنتا، اونو، اَنديشو)

(ii) چوکنڊا پورا ڪريو :

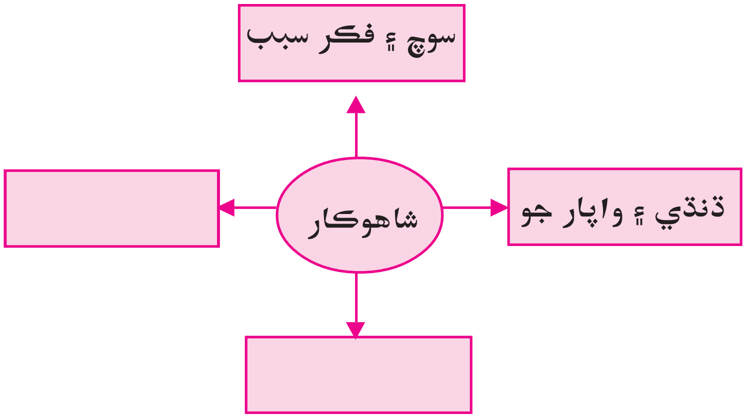

(iii) هڪ ست ۾ جواب لکو :-

(الف) شاهوڪار پٽ کي ڪيئن پاليو؟

(ب) شاهوڪار خاندان جي نالي بابت ڇا سوچڻ لڳو؟

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(iv) خاندان ۾ ’دان‘ اِهو لفظ جو ئي حصو آهي اِهو نہ اَڳياڙي آهي نہ پڇاڙي هيٺ ڏنل لفظن کي ’دان‘ لفظ جو حصو يا لفظ جي اَڳياڙي / پڇاڙي ۾ ورهايو.

وردان، ترت دان، دان پڇ، دانرو، دانوير، ميدان، نادان.

لفظ							
لفظ جو حصو							
لفظ جي اَڳياڙي / پڇاڙي							

۲. ’وقت جي اَهميت‘ اِن وشيہ تي مضمون لکو.

۳. ’سچ تہ بينو نچ‘ اِن وشيہ تي اُپٽار لکو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

۱. هيٺ ڪجھ لفظ ڏنل آهن. اُهي اِستعمال ڪري آکاڻي ٺاهيو:

پاڇيون
تيرٿ آستان
شهر، واپاري

برسات
راجيش، اِسڪول
ڇٽي،ڪتاب

۲. ڏنل آکاڻي پوري ڪريو:-

هڪ ڏينهن دليپ ۽ ڏرمو اِسڪول مان واپس موٽي رهيا هئا..................................

۳. ڏنل ٽپن مان آکاڻي پوري ڪري لکو:

هڪ ڪانءُ - لولي ٽڪر - لولو ڪائڻ - گدڙ جو ڪانءُ کي لولو ڪائيندي ڏسڻ - گدڙ جي دِل لولو ڪائڻ تي - گدڙ جو ڪانءُ کي ڳائڻ لاءِ چوڻ - لولو ڪرڻ. گدڙ جو ڪائڻ - نصحيت.

آکاڻيءَ کي نهڪندڙ سِرو ڏيو.

۴. خط لکو:-

۱. ميونسپل عملدار کي پاڙي ۾ آوارا ڪُتن جو آزار دور ڪرڻ بابت خط لکو.

۲. پنهنجي دوست يا ساهيڙيءَ کي راندين جي چٽاڀيٽيءَ ۾ سونو بِلو کٽڻ لاءِ واڌايون ڏيڻ لاءِ خط لکو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

7. سنتوُ شهاڻي

وشنو نينارام شرما (1894 - 1973ع) هڪ اخبار نويس ۽ ڪالم نگار ٿي گذريو آهي. هوُ ’شري‘ نالي سان قلم هلائيندو هو. هن جي ليکن جا مجموعا آهن : ’پتر تي ليک‘ ۽ ’منهنجي ڪير ٻڌي‘

هن ليک ۾ سنڌي سپوت سنتو شهاڻيءَ طرفان ديش لاءِ ڪيل شيوائن جو بيان ڪيل آهي.

1962ع ۾ جيڪا چين سان چڪر لڳي. تنهن ۾ اسان جي بچاءُ ڪاتي هڪ سبق اِهو سکيو ته فوجي جوانن کي گهربل ماڊرن هٿيار ملڻ گهرجن. مکيه ۾ مکيه هٿيار ڪپندا هئا. ’آٽوميٽڪ بندوقون‘ ۽ اُهي به لکن جي تعداد ۾ ڪپن. ڪروڙن جو انهن تي آهي خرچ. ڪروڙ به خرچ ڪجن. پر ’فارين ايڪسچينج‘ سرڪار وٽ ميسر ڪانه! يوروپ جا ملڪ انهن آٽوميٽڪ بندوقن پهچائڻ لاءِ تيار هئا ۽ ممڪن هو ته انهيءَ لاءِ اُهي ’’فارين ايڪسچينج‘‘ به پيدا ڪن ها! فوجي ماهر پاڻ ۾ گڏيا ۽ اِها پڙتال ٿيڻ لڳي ته اهي آٽوميٽڪ يا سيمي آٽوميٽڪ بندوقون ديش ۾ نهي سگهن ٿيون يا نه! گهڻو ڪري سيني ماهرن اِها راءِ ڏيکاري ته ديش ۾ اهڙا هٿيار ايترو جلد نهي نه سگهندا. تنهن ڪري ٻاهرين ملڪن مان گهرائجن. فقط هڪ شخص، سنتو شهاڻي، جيڪو آرڊينس فئڪٽرين جو ڊائريڪٽر جنرل هو. تنهن چيو ته ’’اهي بندوقون هندستان ۾ نهي سگهن ٿيون ۽ گهربل وقت اَندر بندوقن جو تعداد پهچائي سگهبو. ائين بندوقون ناهڻ ۾ ڪنهن به ورديشي پيسي (فارين ايڪسچينج) جي گهرج ڪانه پوندي.‘‘

سنتو شهاڻي هينئر رات ڏينهن ڪم ۾ لڳي ويو. نه صرف پاڻ پر سندس زيردست به پيروي ڪرڻ لڳا. سنتو شهاڻيءَ کي پارتي انجنيئرن ۽ ڪاريگرن جي سرانجامي ۽ هوشياريءَ ۾ پورڻ وشواس هو. هن کي تسليِ هئي ته پارتي ڪاريگر دنيا جي ڪنهن به انجنيئر کان گهٽ نه آهن. پاڻ ڪن ڳالهين ۾ پرديسين کان سرس آهن. سنتو شهاڻيءَ جدا جدا هنڌن تي نوان فوجي سامان جا ڪارخانا کوليا ۽ انهن ۾ رات ڏينهن ڪم ٿيڻ لڳو. پاڻ به سورهن ڪلاڪ يا متي ڪم ڪندو رهيو. ڏينهن جو ڪم ۾ ته رات جو هوائي جهاز ۾ چڙهي صبح جو سويل ئي بئي ڪارخاني تي نگهباني ڪندو ۽ ڪم جي سر انجامي وٺندو هو. هن جا زيردست اهڙو ته ڪم ۾ جنبيل، جو ڪم مقرر وقت کان اڳي پورو ڪري وٺندا هئا.

’ڪو ڪم ناممڪن آهي‘ اِها ڳالهه ته هو سکيائي ڪين هئا، نتيجو اِهو نڪتو جو ڪامياب سيمي آٽوميٽڪ بندوقون هندستان جي ڪارخانن مان لکن جي تعداد ۾ تيار ٿي نڪتيون. سي به مقرر وقت کان اڳ ۽ رقم به گهڻي گهٽ لڳي. پارت سرڪار سنتو شهاڻيءَ جي ان ڪم کان متاثرتي ڪيس ’پدم پوشڻ‘ جو خطاب عطا ڪيو.

ڪنهن کي سُڌ هئي ته پارت جو اهڙو اعليٰ. ديرينو ۽ ڄاڻو پارت جو سپوت اوچتو اجل جو شڪار ٿي ويندو! سڀ چوندا هئس ته ’’سنتو ڪجهه آرام به وٺ. سڄو وقت پيو ڪم ڪرين. جُهري پوندين!‘‘ پر هن دوست نه مڃيو. سڄو وقت ڪم ۾، آرام صرف ڪري هوائي جهاز جي مسافريءَ ۾ ۽ وري ڪم. ائين مهينن جا مهينا ۽ سالن جا سال ڪيائين. آخر هڪ دفعي ڪلڪتي ۾ سڄو ڏينهن ڪم ڪري رات جو هوائي جهاز ۾ آرام ڪرڻ لاءِ دهليءَ طرف هليو پر اُهو هُن جو آخرين سفر هئو ۽ پوءِ هميشه لاءِ اصل لاءِ مات : پارت ماتا جي گود ۾ وڃي آرامي ٿيو.

ڪلڪتي ۾ جيڪو شاهي ملٽري ماتم نڪتو، تنهن ۾ سنڌين کان سواءِ ٻين جي اکين ۾ به آنسون هئا. دنيا ڏسي سگهي ته ڪيترو نه پيارو هو سنتو شهاڻي ۽ ڪيئن نه سڀ لوڪ، سرڪار سوُڌا سندس قدر ڪري رهيا هئا. اهڙو ماتمي جلوس ويجهڙائيءَ ۾ ڪلڪتي منجهه ڪين نڪتو هو ۽ ڪلڪتي جي رهواسين ۾ سنڌين جو اَڳي کان وڌيڪ سنمان ٿي رهيو هو. ڪلڪتي جي گهڻو ڪري سيني اَهم اخبارن، انگريزي توڙي بنگاليءَ ۾ مکيه ليک خبرون ۽ فوٽا سنتو شهاڻيءَ جا آيا. هند سرڪار ۽ بينگال سرڪار جا عيوضي ماتم ۾ شامل هئا ۽ سندس ارٿيءَ تي گُل مالهائون چاڙهيون ويون.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :

اعليٰ - اوچ ڪوٽيءَ جو | تعداد - انداز | اجل جو شڪار ٿيڻ - مري وڃڻ
جهُري پوڻ - ڍهي پوڻ، ڪمزور ٿيڻ، بيمار ٿيڻ | متاثر ٿيڻ - اثر هيٺ اچڻ
عملي جامو پهرائڻ - عمل ۾ آڻڻ | عطا ڪرڻ - ڏيڻ، بخشڻ

اڀياس

سوال ١ :- هيٺين سوالن مان هرهڪ جو جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :

١) ڀارت جي چين سان ڪهڙي سال چڪري لڳي؟
٢) چين سان ٿيل چڪريءَ مان اسان ڪهڙو سبق پرايو؟
٣) سنتوَ شهاڻيءَ جا ساٿي سندس پيروي ڇو ڪندا هئا؟
٤) سنتوَ شهاڻي هر روز ڪيترا ڪلاڪ ڪم ڪندو هو؟
٥) سنتوَ شهاڻيءَ کي آرام ڪرڻ جو موقعو ڪٿي ملندو هو؟

سوال ٢ :- هيٺين سوالن مان هرهڪ جو جواب پنجن ستن جملن ۾ ڏيو :

١) سنتوَ شهاڻيءَ جو آٽوميٽڪ بندوق ٺاهڻ بابت ڪهڙو ويچار هو؟
٢) ڀارت سرڪار سنتوَ شهاڻيءَ کي ڪهڙو خطاب ڏنو ۽ ڇو؟
٣) سنتوَ شهاڻيءَ جي ماتمي جلوس جو ورنن ڪيو؟

سوال ٣ :- (الف) هيٺين لفظن مان صفتون ٺاهيو :

ڪم، هوا، رات، اڄ

(ب) هيٺين لفظن جا ضد لکو :

خرچ، مُمڪن، زبردست، اعليٰ، ڪامياب

(ٻ) هيٺين جا ساڳئي معنيٰ وارا لفظ لکو :

تعداد، وشواس، خطاب، آنسوَ.

(ڀ) وياڪرڻ موجب ڳالهائڻ وارا لفظ لکو :

هوندو هو، حيران، هاڻي، تنهنجو، کي

(د) هيٺين اِصطلاحن جي معنيٰ لکي جملن ۾ ڪم آڻيو:

اجل جو شڪار ٿيڻ، متاثر ٿيڻ، عطا ڪرڻ، جهري پوڻ، عملي جامو پهرائڻ

سوال ٤ : ”جتي چاهه اُتي راهه“ اُپٽار لکو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

پورڪ اَڀياس

(۱) ٽڪر تي عملي ڪم

1962ع ۾ جيڪا چين سان .... پورو ڪري وٺندا هئا.

(i) ٽڪر مان، هيٺ ڏنل لفظن سان ٺهڪندڙ انگريزي لفظ ڳولهي لکو:

ودیشي	هڪ ڪنڊ	تڪنيڪ جو ڄاڻو	جديد

(ii) هڪ سِٽ ۾ جواب ڏيو :

(۱) سنتوُ شهاڻيءَ جو ڪنهن ۾ پورڻ وشواس هو؟

(۲) چين سان لڙائيءَ ۾ بچاءُ ڪاتي ڪهڙو سبق سکيو؟

(۳) آرڊينس ڊائريڪٽر جنرل ڪهڙو رايو ڏنو؟

(۴) سنتوُ شهاڻي جُدا جُدا هنڌن تي ڪهڙا ڪارخانا کوليا؟

(iii) ضدن جا جوڙا ملايو :

پورو	پٺي درجي جو
وشواس	ناممڪن
مُکيه	اَڌپورو
ممڪن	اَوشواس

(iv) هڪ لفظ ۾ جواب لکو :

(۱) خرچ سان لاڳاپو رکندڙ = [ ] (۳) وڏيڪ جو ضد = [ ]

(۲) پارتي انجنيئرن جو ڳُڻ = [ ] (۴) ”ڄاڻوُ“ جي معنيٰ ڏيکاريندڙ = [ ]

(2) 'Google' تي 'thesindhuworld.com' تي وڃي شهيد پريم رامچنداڻي بابت وڌيڪ ڄاڻ حاصل ڪيو.

(۳) 'سٺڪ جي آتم ڪٿا' لکو.

(۴) سٺڪ ءِ عام اِنسان وچ ۾ گفتگو لکو.

C7HVJD

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

8. مائڪرو ڪهاڻيون

(۱) اڄ هوءَ ڏاڍي خوش هئي،
چو تہ اڄ کان اِسڪول شروع ٿي رهيا هئا.
هاڻي هوءَ اِسڪول پرسان اِسٽيشنريءَ جو سامان
وڪڻي پنهنجي مائٽن کي مدد ڪري سگهندي.

(۲) هميشھ هوءَ پنهنجي ڇهن سالن جي پُٽ کي
دڙڪا ڏيندي رهندي هئي،
”پُٽ ڇا ٿو ڪرين، ليڪ سڌي ڪڍ، ليڪ تنهنجي آڏي آهي“
۽ اڄ هوءَ اِسپتال ۾ ٻاڏائي رهي هئي.
”پُٽ تنهنجي اي. سي. جي (E.C.G) تي آڏي ڦڏي ليڪ اَچي“

(۳) اڄ چوطرف ’جنم ماتا دي، جنم ماتا دي جا نعرا لڳي رهيا هئا
۽ اڄ ئي هڪ پٽ پنهنجي ماءُ کي ٻيڙا آشرم ۾ ڇڏي ويو.

(۴) اُهي سندس پيءُ کي ڪٽي
ويا ۽ ترنگو جهنڊو موٽائي ويا.

(۵) واهہ! ڇا تہ شادمانا هئا، شاهوڪار جي گهر پٽ ڄائو هو،
واڌايون، واڌايون سڀ چئي رهيا هئا. پر سرڳہ ۾ تي
اَڱ - ڇاول پينرون روئي رهيون هيون.

اَڀياس

سوال ۱: هڪ سٽ ۾ جواب ڏيو :

(۱) سُرڳہ ۾ ڪير روئي رهيون هيون؟
(۲) اِسپتال ۾ ماءُ پُٽ لاءِ ڪهڙي پرارٿنا ڪري رهي هئي؟
(۳) ننڍڙي ٻالڪا ڇو خوش هئي؟
(۴) هرطرف ڇا جا نعرا لڳي رهيا هئا؟

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سوال ۲: هيٺ ڏنل لفظ اِستعمال ڪري جملا ٺاهيو.

(i) مدد (ii) آشرم (iii) جهنڊو (iv) شادمانا

پورڪ اَڀياس

(i) ڏنل ڪهاڻين تي عملي ڪم

(i) جوڙا ملايو : ڏنل سٽن کي آکاڻي نمبر سان ملايو :

(.1) بيٽي پڙهايو.	آکاڻي 1، 2، 3، 4، 5
(.2) بيٽي بچائو.	
(.3) جئہ هند	
(.4) وڏن جو آڌر	
(.5) زندگيءَ جي ليڪ ڦل آڏي هجي	

(ii) اُهي سندس پيءُ کي ڪٿي ويا ۽ ترنگو جهنڊو موٽائي ويا.

اِن ہہ - سٽي ڪهاڻيءَ جو مطلب سمجهايو .

(iii) نسبتي لفظن جا جوڙا ملايو :

1. وقت	1. لباس
2. موافق	2. رنڌڻو
3. پوشاڪ	3. بادل
4. ڊاڪٽر	4. سنو
5. هوائي جهاز	5.وڻندڙ
6. گئس ڪوُلو	6. حساب
7. ڪتاب	7. پائلٽ
8. برسات	8. گهڙيال
9. ليکو	9. ليکڪ
10. عمدو	10. اسپتال

ستوُن پڙهي عملي ڪم ڪريو :-

(۱) اَمان جي عمر ۷۰ سال ڪن هئي، هوءَ سنڌ جي هڪ ڳوٺ ۾ جائي هئي. هوءَ تڪاڻي ۾ ڳُرمُکي پڙهندي هئي. سندس وواهہ ڪراچيءَ ۾ هڪ پڙهيل سان ٿيو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

هڪ لفظ ۾ جواب لکو :

١. امان جي عمر =...............................

٢. هڪ ٻولي = ...

٣. هڪ شهر =..............................

٤. هڪ پرڳڻو =..............................

٥. پوڄا جو آستان =..............................

٦. هڪ عدد =..............................

٧. هڪ رشتو =..............................

٨. شاديءَ جو ساڳئي معني وارو لفظ =..............................

٩. اڻ پڙهيل جو ضد = ...

١٠. شهر جو ضد = ...

(٢) زالن واري هڪ لوڪ نرتيہ کي ”جُهمر“ چوندا آهن، ڪنهن بہ شُڀ ۽ خوشي ڏيندڙ موقعي تي زالون جُهمر هڻنديون آهن. جُهمر هڻندڙ عورتون گول گهيرو ٺاهي بيهنديون آهن. ٻيون زالون ڍولڪ، ٿالهہ ۽ تاريون وڄائينديون آهن. جهمر وجهندڙ زالون ڳائينديون ۽ نچنديون آهن. (مثال سمجهي حل ڪريو.)

(١) ڳائينديون - ڳائڻ : نچنديون = [ ]

(٢) شُڀ - اشڀ : خوشي = [ ]

(٣) لوڪ نرتيہ - جُهمر : هاٿو ڪو نرتيہ = [ ]

(٤) جُهمر - لوڪ نرتيہ : ڪٿڪلي = [ ]

(٥) عورت - عورتون : موقعو = [ ]

(٣) رات جا بہ وڳا هئا، مون اَپياس ويني ڪيو. ....

ڏنل ست سان شروعات ڪري آکاڻي پوري ڪريو.

C86RL1

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

خط

تاريخ: ٢٠١٨.٧.١٨

سيڪريٽري،
وويڪانند سنڌي ودياليہ سوسائٽي
ڪولهاپور.

وشيہ:- بيسٽ اِسڪول اِنعام

مانيور سيڪريٽري صاحب،

توهان کي اِهو ٻڌائيندي خوشي ٿي رهي آهي تہ ’اَسان جو اِسڪول‘ ’سوڇ ڀَارت ميان‘ ’پرتييوگتا‘ ۾ اَول نمبر کٽيو آهي. اِها توهان جي ڪوشش هئي. توهان جوُن جي مهيني ۾ خاص ميٽنگ وٺي، ٻارن کي صفائي ۽ صحت بابت رهنمائي ڪري، اُنهن ۾ اُتساهہ ڀوڪيو. بس پوءِ تہ سڀني ٻارن ڄڻ اِهو پنهنجو ڌرم سمجهي، سڄي اِسڪول ۽ پسگردائي جي پاڻ صفائي ڪري، ايراضيءَ ۾ رهندڙ ماڻهن کي صفائيءَ جي اَهميت سمجهائي.

جڏهن سرڪاري عملو اَسان جي اِسڪول ۾ سروي ڪرڻ آيو تہ اِسڪول جي شاندار صفائي ڏسي دنگ رهجي ويو.

اَسان جي اِسڪول کي بيسٽ اِسڪول لاءِ ٽرافي ۽ سرٽفڪيٽ جي اِنعام سان نوازيو ويو.

شيوا ۾
هيڊماستر،
وويڪانند سنڌي وديالیہ،
ڪولهاپور.

مشغولي: (١) اِسڪول جي هيڊماستر ڏانهن بيماريءَ سبب موڪل وٺڻ بابت خط لکو.
(٢) ميونسپل عملدار ڏانهن وارڊ ۾ جمع ٿيل ڪچرو هٽائڻ بابت خط لکو.
(٣) پنهنجي ماءُ وٽان مليل جنم ڏينهن جي سوکڙي لاءِ ڪيس شڪراَدائي ڪندي خط لکو.
(٤) پنهنجي دوست / ساهيڙي کي گهمي آيل هنڌ بابت ذڪر ڪندي خط لکو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

1. ڳيت

ڊاڪٽر موتي پرڪاش (1931-2016ع) هڪ شاعر، ليکڪ، نقاد، ناٽڪار طور هند، سنڌ ۾ هاڪارو آهي. هن قومي تراني ۾ شاعر سنڌيت جي خوبين جو ذڪر ڪيو آهي.

آنڌيءَ ۾ جوت جڳائڻ وارا سنڌي،
مٽيءَ کي سون بڻائڻ وارا سنڌي.
شاهه سچل ساميءَ جي ورثي وارا، نس نس ۾ جن جي وهي ٿي سنڌوُ ڌارا،
جهر ۽ جهنگل ۾ جهانگيئڙا برپٽ کي باغ بڻائڻ وارا سنڌي.
آنڌيءَ ۾ جوت.......
پريم پاو ايڪي سان رهندا جڳ ۾، محنت جو پاو پريل آ جن جي رڳ رڳ ۾
سيني سان پريم وڌائيندا، ڪجهه ڏيندا ڪجهه پائيندا،
سنسار ۾ پريم وڌائڻ وارا سنڌي.
آنڌيءَ ۾ جوت.......
بينگال ۾ رهندا ۽ سکندا بينگالي، ڪيرل ۾ رهندا ۽ سکندا ملیالي،
گجرات ۾ سکندا گُجراتي، تہ بہ امر سدا سنڌي جاتي،
سنڌيءَ سان نينهن نباهڻ وارا سنڌي.
آنڌيءَ ۾ جوت.......
موهن جي دڙي جا دبجي اوچا رهندا، طوفان زلزا، سوُر ۽ سختيون سهندا،
هيموُنءَ جيان ڦاسي کائيندا تہ بہ مُرڪي ڳائيندا،
هي ڪُڌندي ڪنڌُ ڪپائڻ وارا سنڌي.
آنڌيءَ ۾ جوت جڳائڻ وارا سنڌي،
مٽيءَ کي سون بڻائڻ وارا سنڌي.

نوان لفظ :

جهانگيئڙا = جهنگل ۾ رهندڙ   برپٽ= بيابان   نينهن نباهڻ = ناتو نباهڻ

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

اڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

١. سنڌين کي ورثي ۾ ڇا مليل آهي؟

٢. محنت ڪنهن جي رڳن ۾ پريل آهي؟

٣. گيت ۾ ڪهڙي ڪرانتيڪاريءَ جو نالو آيو آهي؟

سوال ٢ - هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :

١. ڀارت جي الڳ الڳ راڄين ۾ سنڌي ڪيئن گڏجي مسجي رهن ٿا؟

٢. سنڌي پريم ڀاو ڪيئن وڌائن ٿا؟

سوال ٣ - هيٺيان چوڪنڊا ڀريو :

بينگال	گجرات	مهاراشٽر		اوڙيسا
	گجراتي		تمل	

سوال -٤ : هيٺيان جوڙا ملايو :

١) پريم ڀاو ايڪي سان	١) وڌائڻ وارا سنڌي
٢) محنت جو ڀاو ڀريل آ	٢) ڪُجھ ڀائيندا
٣) ڪُجھ ڏيندا	٣) جن جي رڳ رڳ ۾
٤) سنسار ۾ پريم	٤) رهندا جڳ ۾

پورڪ اَڀياس

١) شعر بند تي عملي ڪم

شاهه سچل .... نينهن نباهڻ وارا سنڌي

(i) ”جهر“ ۽ ”جهنگل“ لفظ ساڳئي اَکر ”ج“ سان شروع ٿيندڙ آهن.

اَهڙي نموني ساڳئي اکر سان شروع ٿيندڙ لفظ پورا ڪريو :-

برپٽ ← ....

جوت ← ....

نينهن ← ....

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ii) مثال موجب چوڪنڊا ڀريو :

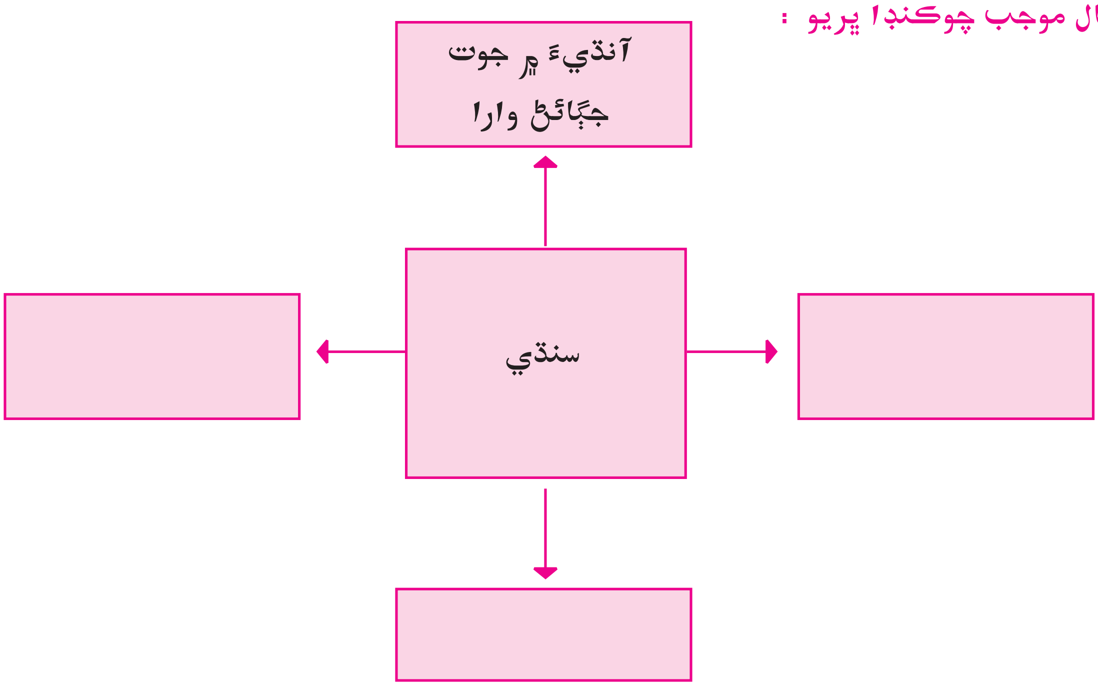

(٢) هڪ سٽ ۾ جواب لکو :

(١) چار مشهور سنڌي شاعر لکو.

(٢) ڪي ٻه چار ٻوليون لکو.

(٣) ديش جي آزاديءَ جي تحرڪ ۾ ڀهرو وٺندڙ سنڌي ويرن جا نالا لکو.

(۴) ڪن چئن ڪامياب سنڌي شخصيتن جا نالا لکو.

(٣) ’مونکي وڻندڙ آڳوان‘ اِن وشيه تي مضمون لکو.

سنڌي چوٽيون ۽ ٻي سنڌيءَ لاءِ ڄاڻ. Sindhi Sangat.com

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

گفتگو لکو:

١. گراهڪ ۽ ڀاڄيءَ وارو

٢. ٻه دوست / ساهيڙيون (صفائيءَ بابت)

٣. ماءُ ۽ پُٽ (سُٺن گڻن بابت)

۴. ڊاڪٽر ۽ مريض

۵. ڪتاب ۽ پين

٦. وڻ ۽ مسافر

C8FMHN

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

2. غزل

ايم. ڪمل جناب مولچند بندراڻي ڪمل جو نالو سنڌي غزل جي اُستاد شاعرن ۾ شماريو وڃي ٿو. 'جهُريل جيءُ'، 'ڳرندڙ برف جا نقش'، 'روشن راهون' ڏنڏلا ماڳ ۽ 'باهه جا وارث' هن جا لکيل ڪتاب آهن. هن غزل ۾ شاعر جيون گذر ڪرڻ لاءِ ڪجهه خاص ڳالهيون ٻڌايون آهن.

دل جي ڪشتي لڳندي پار،
صبرُ بہ ڪر ڪُڇ ڌيرج ڌار.

ٿانوَ ڏسي پوءِ اَمرت اوت
جتي ڪٿي هيءُ ائين نہ هار.

روُپ رنگ رس ۽ سرهاڻ،
ڀاڳ سان ملن هي سڀ چار.

جهانُ سارو آ باهه باهه،
تون ڪنهن هڪ جو تہ جيءُ ٺار.

پيلي وساءِ پنهنجو آسمان
مگر ڪڏهن هيٺ پي نهار.

پنهنجي چولي - چتيءَ جي لاءِ،
ڪنهن ٻئي جو پهراڻ نہ ڪار.

ڪاش مڃان هان هن جي ڳالهه
وقت چيو : ٻيو چهرو ڌار.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :

ڪشتي - ٻيڙي جيءُ ٺارڻ - خوش ڪرڻ ڌيرج ڌرڻ - صبر ڪرڻ سَرهاڻ -سڳنڌ، خوشبوءِ.

اڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

١. دل جي ڪشتي پار لڳڻ لاءِ ڇا ڪرڻ گهرجي؟

٢. غزل ۾ وقت ڇا چيو آهي؟

٣. شاعر موجب پاڳ سان ڇا ملي ٿو؟

سوال ٢ - هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :

١. اڄ جي جهان جي حالت ڏسي شاعر ڪهڙي صلاح ڏني آهي؟

٢. ”ٻئي جو پهراڻ نه ڪار“ سِٽ ۾ شاعر ڪهڙي سمجهاڻي ڏني آهي؟

سوال ٣ - جوڙا ملايو :

١. جهان سارو	پنهنجو آسمان
٢. پلي وساءِ	آباهه باهه
٣. ڪنهن ٻئي جو	ڪُڇ ڌيرج ڌار
٤. صبر به ڪر	پهراڻ نه ڪار

سوال ٤ - بيت مان هم آوازي لفظن جا جوڙا لکو :

پورڪ اَڀياس

(ا) شعر بند تي عملي ڪم :

ٺانو ڏسي .... هيٺ پيي نهار

(i) چوڪنڊي ۾ مناسب لفظ لکو :

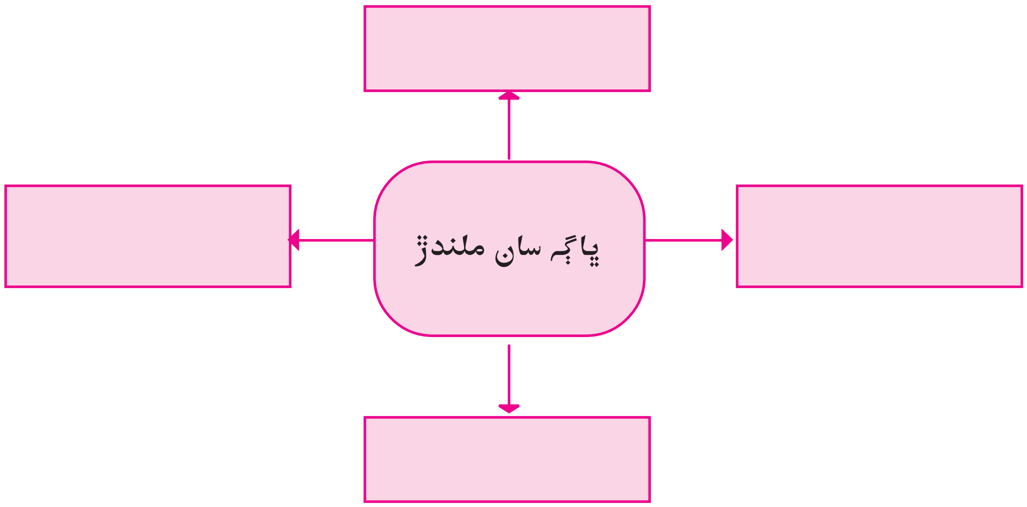

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ii) سِٽُن ۾ هيٺ ڏنل لفظن بدران ڪم آندل لفظ ڳولهي لکو :

سُرهاڻ	اُپي	تَڪِ	جڳهه

(iii) 'مگر تون ڪڏهن هيٺ پيي نهار' سٽ جي سمجهاڻي لکو :

(iv) هيٺ ڏنل چوڪنڊي مان مناسب لفظ ڳولهي هم آوازي لفظ پورا ڪريو :

(الف) رس ← ____ ، ____

(ب) ٺار ← ____ ، ____

(پ) رنگ ← ____ ، ____

(پ) باهه ← ____ ، ____

ڏاهه، ڪس، جنگ، وساءِ، مگر، لاهه، وس، مار، تنگ، ڪار، ڏس، سنگ، ناهه، وار

(2) 'ڏئي مٿان پر ڪنهن جي هٿان' اِن وشيه تي اُپٽار لکو.

(3) ڏنل غزل جون ڪهڙيون سِٽون توهان کي وڻيون؟ ڇو؟

(4) سڃاڻو ۽ ڄاڻ لکو :

C8PIPB

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

3. شاهه جا بيت

شاه عبداللطيف (1689-1752ع) سنڌيءَ جو عظيم شاعر ۽ دنيا جي چونڊ شاعرن، شيڪسپيئر، هومر، ملٽن ۽ ڪاليداس جو مَٽُ مڃيو وڃي ٿو. هو سنڌ -هند ۾ 'ڀِٽائي گهوٽ' جي نالي سان مشهور آهي. شاه جي ڪلام جو سمورو خزانو 'شاه جو رسالو' ۾ ڏنل آهي.

نمي ڪمي نهار تون، ڏمر وڏو ڏک
منجهان صبر سک جي سنواريا! سمجهين
ڪِرَ! ڪمندن ڪئيو، هارايو هوڏن
چکيو ناچوندن، هو جو ساءُ صبر جو
چنڊ! تنهنجي ذات، پاڙيان نه پرين سين
تون اَڇو ۾ رات، سڄڻ نِتُ سوجهرا
اڻ چوندن ۾ رچؤ، چوندن چيو وسارِ
انئي پهر ادب سين، پر اهائي پار
پايو منهن مونن ۾، غُربت ساڻ گذار
مفتي منجهه وهار، ته 'قاضي' ڪانيارو نه ٿئين.

نوان لفظ :

ڏمر = غصو	ڪِرَ = صبر، ڏيرج	هوڏ= هٺ
ساءُ = سواد، ذائقو	پاڙيان = ڀيٽ ڪريان	پريت = سڄڻ
غربت = غريبي	مفتي = جج	مونن=گوڏن
اَڇو = روشن	ڪانيارو = محتاج	نِتُ = سدائين
سوجهرا = روشني		

اَڀياس

سوال ۱ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

۱. هن دنيا ۾ ڪنهن ڪٽيو آهي؟
۲. شاهه صاحب چنڊ لاءِ ڇا ٿو چوي؟
۳. 'قاضيءَ' اَڳيان ڪنهن کي ڪانيارو نه ٿيڻو پوي ٿو؟

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

سوال ٢ - هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :

١. ’نمي ڪمي نهار تون‘ سٽن ۾ شاهه صاحب ڇا سمجهايو آهي؟

سوال ٣ - (الف) خال ڀريو :

١. نمي ڪمي نهار تون، ڏمر وڌو ....

٢. انئي پهر .... سين پر اِهائي پار.

٣. مفتي منجهه وهار ته .... ڪانيارو نه ٿئين.

(ب) جوڙا ملايو

١. چنڊ! تنهنجي ذات	هارايو هوڏن
٢. ڪِم! ڪمندن ڪئيو.	هوُ جو ساءُ صبر جو
٣. چڪيو نا چوندن	پاڙيان نه پرين سين

پورڪ اَڀياس

(١) شعر بند تي عملي ڪم :

اَڻ چوندن ۾ چؤ .... ته قاضي ڪانيارو نه ٿئين.

(i) هڪ لفظ ۾ جواب ڏيو :

(١) هڪ عدد (٢) ’نه‘ لاءِ (٣) فيصلو ڪندڙ (۴) وقت سان لاڳاپو رکندڙ

(ii) ”چوندن چيو وسار “ سٽ جي سمجهاڻي لکو :

(iii) جوڙا ملايو :

(١) پر اِهائي پار	(١) 24 ڪلاڪ
(٢) غربت ساڻ گذار	(٢) لاچار نه ٿئي
(٣) ڪانيارو نه ٿئي	(٣) اِهو ئي سچو رستو
(۴) اَٺ ئي پهر	(۴) نهٺائيءَ سان زندگي گذار

(٢) ’قدرت‘ اِن وشيه تي مضمون لکو.

(٣) وڌيڪ ڄاڻ : اِنٽرنيٽ جي https://en.m.wikipedia.org,ShalAbdullatif.

تي وڃي شاهه صاحب بابت ڄاڻ حاصل ڪريو.

C8YEQY

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

4. ڪنول جو گُل

هري دلگير (1916-2005ع) هند سنڌ ۾ هاڪارو اِنجنيئر ۽ شاعر هو. هن نظم ۾ شاعر ڪنول جي گل جو مثال ڏيئي سنسار ۾ سُٺي زندگي گهارڻ جو سنديش ڏنو آهي.

پيارا پيارا ڦول منوهر! تو ڇا موج مچائي،
ساڻ ڪٽي سنسار ۾ ائين سندرتا سرهائي.
سيتل هير گُهلي پرڀاتي، توکي چُمڻ لئہ آئي،
واسي تنهنکي واس سان پنهنجي، تو مدهوش بڻائي.
نيرو نيرُ، گگن ڀي نيرو، وچ ۾ صاف سفيدي
سوني ۽ دنيا ۾ تو رنگبرنگي راس رچائي.
وايوُ هٿ پنهنجي سان تنهنجو آنند جهوُلو جهولي
جهولي جهولي هردي ۾ تو چنچل لهر لڳائي.
جل ۾ ڄائين، جل ۾ آهين، جل ۾ تہ بہ تون ناهين،
جڳ وارن کي جڳ ۾ جالڻ جي تو راهہ ٻتائي.
مُکڙي ۾ معصوميت مُشڪي، هردي ۾ ڪوملتا،
ديون ۽ ديوين تي جڳ پيتا انمول چڙهائي.
بند - ڪنول ۾ لوڀي ڀونئرو سنجها ويلي ڦاٿو،
ڇڻ مايا جڳ جي جيون لئہ ترشنا ڄار وڇائي.
سندرتا، چنچلتا، ڪوملتا ۽ پوترتا واري،
سائين ۽ هي سوغات سرشٽي ۽ لئہ سڪ ساڻ ٻڻائي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوان لفظ :

سرهائي = خوشي	ڳُهلي = ڦهلي	مدهوش = نشيلي
نيرُ = پاڻي	وايوُ = هوا	جالڻ = ڳهارڻ
انمول = قيمتي	سانجها = شام	ترشنا = چاهنا
سؤغات = سوکڙي	سرشٽي = سنسار.	

اَڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

١. سنسار ۾ سندرتا سرهائي ڪير ڪٽي آيو؟
٢. ڪنول جي ڳُل هير کي ڪيئن مدهوش بڻايو؟
٣. ديون ۽ ديوين تي انمول پيتا ڪنهن چڙهائي؟
٤. سائين ۽ سنسار لاءِ ڪهڙي سوغات بڻائي آهي؟

سوال ٢ - هيٺين سوالن جا جواب ٿوري لکو :

١. اسان کي جڳ ۾ ڪيئن ڳهارڻ گهرجي؟
٢. لوپي پونٽري جي مثال سان شاعر ڇا ٿي چوڻ چاهي؟
٣. ڪنول جي ڳُل جون چار خاصيتون لکو.

سوال ٣ - سِٽون پوريون ڪريو :-

١. نيرو نيرُ .... راس رچائي.
٢. جل ۾ ڄائين .... راهه ٻتائي.
٣. بند ڪنول ۾ .... چار وچائي.

سوال ٤ - هم آوازي لفظ ڳولهي لکو :-

مچائي، آئي.

پورڪ اَڀياس

(ا) شعر - بند تي عملي ڪم :

نيرو نيرُ .... اَنمول چڙهائي.

(i) ’نيرو نيرُ‘ ۾ نيرو صفت آهي ۽ نير اِسم آهي. اَهڙي نموني هيٺ ڏنل ٽڪنڊي مان مناسب اِسم ڳولهي صفت اِسم جوڙا پورا ڪريو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

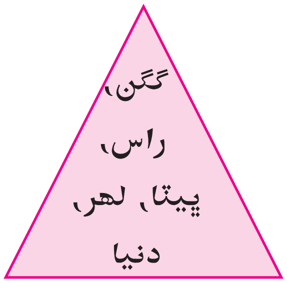

(الف) رنگبرنگي		(ب) چنچل	
(ب) اَنمول		(پ) سوني	

(ii) هڪ سٽ ۾ جواب ڏيو :

(الف) چار لفظ هندي ٻوليءَ ۾ اِستعمال ٿيندڙ.

(ب) ساڳئي معنيٰ ڏيکاريندڙ هڪ جوڙو

(ب) گُل جو اَڻ اُسريل روپ

(پ) جهولو جهوليندڙ

(iii) سٽ سمجهايو :

’جڳهہ وارن کي جڳهہ ۾ جالڻ جي تو راهہ ٻتائي‘

(۲) ’گلاب جي گل‘ جي آتم ڪهاڻي لکو.

خاص چاڻ

(الف) اَچو تہ گهر ڪنول جو گل پوکيون.

(1) پساريءَ جي دڪان تان ڪنول جا ٻج آڻي

(2) 7-8 ٻج ڪٽي اُنهن کي ٿورو گسايو.

(3) هڪ ويڪري برتن ۾ ٻج رکي اُن کي پورو صاف پاڻيءَ سان ڀريو ۽ 5-6 ڏينهن ڍڪي رکو.

(4) ڪجهہ ٻجن مان سلا نڪرندا توهان کي نظر ايندا. اَهڙا اُسريل ٻج ڪڍو.

(5) ٻہ ننڍيون مٽيءَ سان ڀريل ڪونڊيون ڪڍو هرهڪ ۾ هڪ اُسريل ٻج، مٽي - اَندر کوڙيو. مٽيءَ ۾ ننڍڙي پٿريءَ جا ٽڪر وجهو.

(6) هڪ وڏي پلاسٽڪ جي ٽب ۾ اِهي ٻئي ڪونڊيون رکو. آهستي آهستي اهو ٽب سڄو پاڻيءَ سان ڀريو. روز پاڻيءَ جي سنوت جاچيو ۽ گهٽ سنوت تي، پاڻي وجهو.

(7) ڪجهہ ڏينهن کان پوءِ توهان ڏسندا تہ اُنهن ڪونڊين ۾، ٻجن جي سلن مان گول پتا اُسرندا نظر ايندا. آهستي، هيٺ اَچي رنگہ وارين پاڙن ۾ پاڻ ملايو.

(8) تمام سني برسات ۾ ٻوٽي جي واڌ ڪانپوءِ، توهان ڪنول جا گُل ڏسي سگهندا. وڌيڪ چاڻ لاءِ (You Tube: Essentials of Life) تي وڃو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

(ب)

دنيا جا مهانگا گُل (قيمت آمريڪن ڊالرن ۾)

1

لزيئنٿس
(Lisianthus)
35 ڊالر- هڪ جهڳٽي لاءِ

2

لِلي آف د وئلي
(Lily of the Valley)
143 ڊالر- هڪ جهڳٽي لاءِ

3

هئڊرنجيئا
(Hydrangea)
2 کان 4 ڊالر هڪ ٽاريءَ لاءِ

4

گلوريوسا للي
(Gloriosa Lily)
5 ڊالر کان 10 ڊالر هڪ ٽاريءَ لاءِ.

5

ٽيولپ بلب
(Tulip Bulb)
9 ڊالر هڪ جهڳٽي لاءِ.

6

سئفران ڪروڪس
(Saffron Crocus)
6 ڊالر 10 گلن لاءِ.

7

گولڊ آف ڪنابالو آرڪڊ
(Gold of Kinabalu Orchid)
تمام مهنگو

8

شينزهن نونگڪي آرڪڊ
(Shenzhen Nongke Orchid)
202000 ڊالر ٽائين هڪ گل

9

جولئٽ روز
(Juliet Rose)
16 ملين ڊالر

10

ڪدو پُل گُل
(Kadupul Flower)
تمام ملهائتو خريديءَ کان ٻاهر.

وڌيڪ ڄاڻ لاءِ

چنديگڙهه ۾ ’ذاڪر حسين روز گارڊن‘ آهي اِهو رشيا ۾ سڀ کان وڏو باغ آهي، جيڪو اَٽڪل 30 ايڪڙ زمين ٽائين ڦهليل آهي. اِن ۾ 50,000 گلاب جا ٻوٽا آهن. جن ۾ 1600 جدا جدا گلاب جي گُل جون جاتيون آهن. اِن ۾ ڪجهه دوائن وارا ٻوٽا به پوکيا ويندا آهن. اِهو سنه 1967ع ۾ ٺاهيو ويو. هر سال فيبروري يا مارچ مهني ۾ روز فيسٽيول (Rose Festival) هڪ شاندار سانسڪرتڪ ڪاريه ڪرم ملهايو ويندو آهي.

C98ASL

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

5. ”سج“

ليکراج عزيز (1897-1970ع) سنڌي شاعرن ۾ معتبر درجو رکي ٿو. هو سنڌي ٻوليءَ کان سواءِ عربي ۽ فارسي ٻولين جو ٻه ماهر هو. هو شاعريءَ جو فن اُستاد ڪري مڃيو وڃي ٿو. هن جي رچنائن ۾ ’شاعراتي شمع‘، ’گلزار عزيز‘، ’آبشار‘ ۽ ’صراحي‘ (ڪوتا سنگرهہ) ۽ ’ادبي آئينو‘ (مضمون سنگرهہ) هن ڪوتا ۾ سج جي قوت سمجهايل آهي.

واه پيارا! شمس سونهارا،
چمڪن توکان چنڊ ۽ تارا.

ڏينهن جو تنهنجي آءِ حڪومت،
توکان ڀڄي ٿي رات جي ظلمت.

اُس ۾ تنهنجي پوک پچي ٿي،
بک کان دنيا ساري بچي ٿي.

ڏينهن جي دنيا روشن توکان،
لاهين اونده ساري جڳ تان.

برف پگهاري آب ڪرين ٿو،
پاڻيءَ سان جهر جهنگ ڀرين ٿو.

نوان لفظ :

آب = پاڻي　　ظلمت = قهر　　شمس = سج　　حڪومت = راڄ

اَڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

١) رات جي ظلمت ڪيئن ٿي ختم ٿئي؟
٢) دنيا جي بک ڪيئن ٿي دور ٿئي؟
٣) جڳ جي اونده جو وناش ڪيئن ٿئي ٿو؟
٤) جهر جهنگ ۾ پاڻي ڪيئن ٿو ڀرجي؟

سوال ٢ - هيٺين سوالن جا جواب پنج ڇهہ جملن ۾ لکو :

١) ليکراج ’عزيز‘ پنهنجي ڪوتا ۾ ’سج‘ جي ڪهڙي اهميت آهي؟

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

پورڪ اَڀياس

I) ڏنل مثال موجب گول ڀريو :-

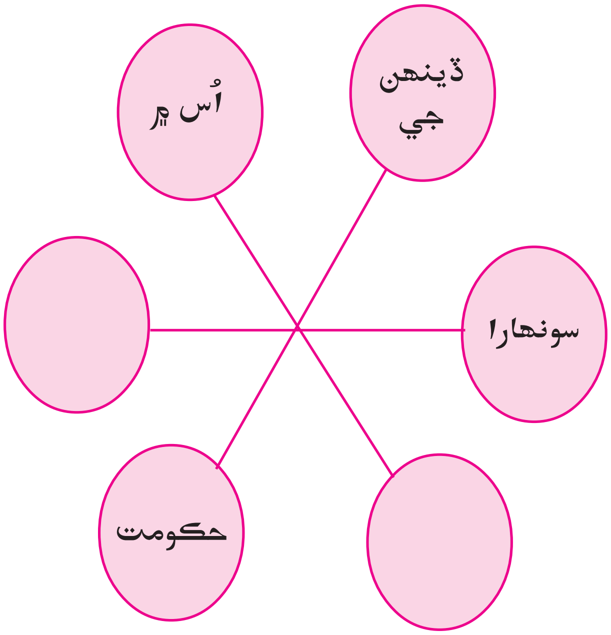

II) بيت ۾ دُهرايل لفظ لکو :-

١) ....

٢) ....

٣) ....

III) ’سج‘ لفظ لاءِ ٻيا لفظ لکو :-

IV) هيٺ ڏنل گفتگوُ پنهنجن لفظن ۾ پوري ڪريو :-

اجيم : يار وجيم! ڏينهن آهي شينهن.

وجيم : پر مونکي تہ رات وڻندي آهي.

اجيم : ....

وجيم : ....

V) ’شهرن جا بدلجندڙ نظارا‘ اِن وشيہ تي مضمون لکو :-

C9H6U9

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

6. ساميءَ جا سلوڪ

چئنراءِ بچومل لنڊ ’سامي‘ (1850-1743ع) شڪارپور (سنڌ) جو رهندڙ هئو. هن ڪجهه ورهيه امرتسر ۾ پڻ وڻج واپار سانگي گذاريا : پوءِ جلد ئي واپس شڪار پور اچي هاتي در وٽ هڪ مڙهيءَ ۾ ديرو ڄمائين. هو اُتي گرمڪيءَ ۾ چٽڪين تي پنهنجا سلوڪ لکي هڪ مٽڪي اندر رکندو هئو. جيڪي سندس پٽ گهنشامداس گڏ ڪندي هٽيڪا ڪري رکيا.

١) ٻڏَن ڪي ٻوڙي، ٿي سامي لهر سمندر جي،
تن ڪي ڇوي ڪينڪي، جي سنت ڇڏيا ڇوڙي،
وينا مُنهن موڙي، جڳت ڏون جڳديش ڏي.

٢) غيرت منجهه غرق رهن جيءَ جهان جا،
پوُڄن پير فقير کي، رکي قيرُ فرق
عاشق چڙهيا اَڇ تي، لِنوَ سان ٻڌ لڪُ
اَندر ٻاهر هڪُ سامي ڏسن سپرين.

٣) سُپني منجهه ڪنگال، راجا ٿيو هڪ ديس جو
هاٿي، گهوڙا، پالڪيون، ميڙيائين سڀ مال،
در تي بينا ڪيترا، سامي ڪن سوال
جاڳي ايهو حوال، پنندو وَتي پاٽهين.

نوان لفظ :

جڳت = سنسار، ڏوُن =کان، جڳديش = پرماتما، غيرت=لڄ شرم، غرق=غلطان،
قيرُفرق = پيدياءُ، ڪنگال = سُڃو، اِنوَ = وشواس، لَڪُ ٻڌڻ = تياري ڪرڻ، اَڇ = سمنڊُ.

اَڀياس

سوال ١ - هيٺين سوالن جا جواب هڪ ٻن جملن ۾ لکو :-

١. سمنڊ جي لهر ڪنهن کي ٻوڙي ٿي؟
٢. جڳت کان جڳديش ڏانهن ڪير تا مُڙي وڃن؟
٣. جهان جا جيوَ ڇا ۾ تا غرق رهن؟

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

۴. عاشق اَچ تي ڪيئن ٿا چڙهن؟

۵. سپني ۾ ڪنگال ڪير ٿيو؟

سوال ۲ - هيٺين سوالن جا جواب ٿوري ۾ لکو :

۱. سپني مان راجا کي ڪهڙو گيان حاصل ٿيو؟

۲. سامي صاحب پرماتما کي پائڻ جي ڪهڙي راهه ڏيکاري آهي؟

سوال ۳- خال پريو -:

۱. .... کي ٻوڙي ٿي سامي لهر سمندر جي.

۲. غيرت منجهه .... رهن جيءَ جهان جا.

۳. سپني منجهه ڪنگال، راجا ٿيو هڪ .... جو.

سوال ۴ - بيت جي آڌار تي سِٽون پوريون ڪريو -

۱. تن کي چوي .... جڳديش ڏي.

۲. پوڄن پير .... لِنوَ سيان ٻڌي لَڳُ

۳. هاٿي گهوڙا .... ڪَنِ سوال.

پورڪ اَڀياس

سوال (۱) بيت ۾ ڏنل هيٺين اکرن سان شروع ٿيل لفظ لکو.

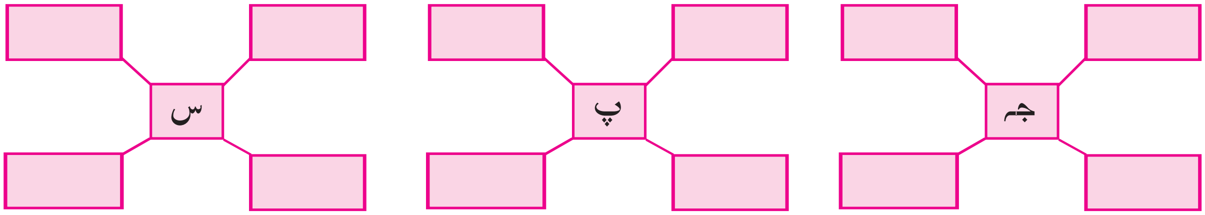

سوال (۲) شعربند تي مشغولي.

سُپني منجهه ------------------ وٺي پاڻهين.

(i) ڪنگال ۽ راجا لفظ جا ضد لکو.

(ii) بيت جي سِٽن ۾ آيل جانورن جا نالا لکو.

(iii) سپني ۾ راجا جو ڪهڙو حال ٿيو؟

سوال (۳) سامي صاحب جو ٻڌل / پڙهيل پيو ڪو سلوڪ لکو.

C9R2VH

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

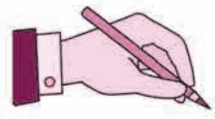

لِکڻ - هُنر
ڪمائڻو- لکڻ

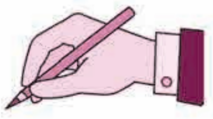

خط لکڻ

خط لکڻ هڪ ڪلا آهي. پنهنجي من جا ڀاوَ / ويچار ٻين تائين پهچائڻ، تنهن سان گڏ پنهنجون ڀاونائون ۽ ويچار سٺي ٻوليءَ ۾ بيان ڪرڻ لاءِ خط هڪ عمدو لکڻ جو ساڌن آهي.

گذريل سال ۾ توهان ’خط لکڻ سکيا‘ آهيو. اُهو خط توهين پرمپرا (خاص نموني) جي موجب لکندا آيا آهيو. پر هاڻي توهين ٽيڪنالاجيءَ جي زماني ۾ گُذران ڪري رهيا آهيو. هاڻي ڪمپيوٽر، موبائيل، اِنٽرنيٽ، ميل اِنهن سڀني سان توهين واقف آهيو.

فون وڌيڪ ڪم آندو وڃي ٿو. اِنڪري خط لِکڻ جي گهُرج ٻه ڪجهه قدر گهٽ ٿي ويئي آهي. تڏهن ٻه پنهنجي ويجهي مائٽ، ساهيڙي / دوست کي پنهنجون ڀاوناڻون، اَثردار نموني ٻڌائڻ، اِهو لفظن ۾ ڀاوناڻون ظاهر ڪرڻ جي قابليت (غير دستوري خط لکڻ وقت) آهي. پنهنجي ڳالهه ويچار (گهُرجون، شڪايت، وينتي) ٿهڪندڙ ۽ گهٽ ۾ گهٽ لفظن ۾ لاڳاپو رکندڙ ماڻهوءَ (آڏڪاري / عملدار / سمپادڪ / هيڊماستر وغيره) تائين پهچائڻ (دستوري خط لکڻ وقت) ٻه هڪ ڪلا آهي.

خط لکڻ لاءِ ٽيڪنالاجيءَ جو واپرائڻ ٻه اَڄ جي گهرج آهي. هِن ڪانپوءِ توهان کي ميل موڪلڻ جو ٽيڪنيڪ واپرائڻو آهي. تنهن جي ڪري هن سال کان نئين ٽيڪنالاجيءَ موجب خط لکڻ لاءِ ميل موڪلڻ جو طريقو ڏيان ۾ رکڻ وارا آهيون.

هن سال اَسين هيٺين خطن جا نمونا سکڻ وارا آهيون.

خط لکڻ

دستوري	غير دستوري
گهر، وينتي	ڪٽنب
آفيس ۽ ڌنڌي ۾ پيشيور خط	پنهنجي ويجهن مائٽن
	يا دوست / ساهيڙيءَ کي موڪلڻ جا خط

دستوري	غير دستوري
١. جنهن ڏانهن خط لکڻو آهي اُن ماڻهوءَ جو عهدو، پتو، (اَڊريس لکڻ)	١. ناتي موجب ماڻهوءَ جو عزت آفزائيءَ سان خط جي شروعات ڪريو. جيئن پيارو- پياري مانئيه مانيور وغيره
٢. خط جو وشيه لکڻ	٢. جنهن ڏانهن خط لکو ٿا اُن جو خوش چاڪ بابت پڇڻ.
٣. ٿهڪندڙ، گهٽ ۾ گهٽ لفظن ۾ مقرر مذڪور لکڻ	٣. ڀاوناڻون اَثردار لفظن ۾ بيان ڪرڻ
٤. خط جي آخر ۾ساڄي پاسي خط موڪلندڙ جو پتو اڊريس لکڻ ضروري آهي.	٤. ناتي /رشتي موجب پنهنجاڀپ سان بيان ڪرڻ.
	٥. خط جو وشيه لکڻ جي ضرورت ڪونهي.
	٦. خط جي آخر ۾ساڄي پاسي خط موڪليندڙ جو پتو (اَڊريس لکڻ) ضروري آهي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

نوٽ:- خط جو جواب ملڻ لاءِ خط موڪليندڙ جي اَئڊريس لکڻ ضروري آهي. لفافو ڪڍي اَئڊريس لکڻ جي ضرورت ڪونهي. (اي. ميل لاءِ لفافو نه هوندو آهي.)

خط جو نمونو

تاريخ ____________

ڏانهن / ڪنهن کي ____________

مانئيه / مانيور ____________

____

وشيه: ____________

صاحب، ____________

مکيه مذڪور

توهانجو / توهانجي

____

پتو (اَئڊريس)

____

(خط موڪليندڙ جي اَئڊريس)

آکاڻي لکڻ

آکاڻي پڙهڻ يا ٻڌائڻ ٻارن جو آنند جو وشيه آهي. شاگردن جي ڪلپنا شڪتي، نئين نموني ۾ سرجڻشيلتا جي پرک ڏيڻ وارو وشيه آهي.

توهان آکاڻي لکڻ سکيو آهي. آکاڻي لکڻ جو هُنر، اُن جا اَهميت وارا مُدا، اُنهن مُدن بابت پوريءَ طرح سان ويچار ڪرڻ جو اَڀياس ڪيو آهي.

ڪا تيل ڳالهه جيڪا ٻڌائي وڃي ٿي اُها آهي آکاڻي. آکاڻي پنهنجي ڪلپنا سان سرجڻشيلتا سان رچي وڃي ٿي.

آکاڻيءَ جي شروعات آکاڻيءَ جو اَهم ڀاڱو آهي.

ڪٿا لِکڻ ڪلپنا شڪتيءَ تي آڌار رکندڙ ڪلا آهي. آکاڻيءَ جي ڪردارن، گهٽنا، ترڪ ڪرڻ وارن ويچارن جو وستار ڪرڻ اِهو لکڻ جو هُنر آهي. هن لکڻ جي هنر جو وڪاس ڪرڻ مکيه مقصد آهي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

آکاڻي لکڻ جي ماڊيم سان آکاڻيءَ مان خوشي ملي اِهو پڻ مقصد آهي.

سني آکاڻي لکڻ لاءِ هيٺين ڳالهين تي ڌيان ڏيو:-

(۱) آکاڻيءَ جي وشيہ کي سِرو (Title) ڏيو. (تاتپرج لکڻ جي ضرورت ڪونهي.)

(۲) سِري موجب آکاڻيءَ جي ڪلپنا هئڻ گهرجي.

(۳) اِهو ضروري نہ آهي تہ سِرو مطلب سنو ويچار يا چوڻي هجي.

(۴) آکاڻي زمان ماضيءَ ۾ لکجي. (آکاڻي ٻڌائي وڃي ٿي انڪري زمان ماضيءَ ۾ لکي وڃي ٿي پر شاگرد اُن ۾ پنهنجي ڪلپنا ۾ رچنا موجب آزاديءَ سان (جنهن زمان ۾ چاهي پيش ڪري سگهي ٿو.) مثال آکاڻيءَ ۾ فلئش بئڪ ۾ گهٽيل گهٽنا ٻڌائيندي اُها زمان ماضيءَ ۾ زمان حال ۾ ٻڌائي وڃي سگهجي ٿي.

(۵) ليک ۾ گهٽنا، واقعي موجب نهڪندڙ ڪال ۾ لکڻ ضروري.

(۶) آکاڻيءَ ۾ سلسلو هئڻ ضروري آهي (گهٽنا موجب هڪ ڳالهہ پوءِ اُن سان جڙيل ڳالهہ اَهڙي نموني سلسلو هئڻ گهرجي.)

(۷) آکاڻيءَ موجب واتاورڻ پئدا ٿيڻ / نرماڻ ٿيڻ گهرجي.

(۸) آکاڻيءَ موجب ڪردار ۽ اُنهن جي گفتگو نهڪندڙ ڀاشا ۾ هئڻ گهرجي.

(۹) موقعي موجب، اِستان موجب ڪردارن جي ڀاشا هئڻ گهرجي.

(۱۰) هرهڪ پسگردائيءَ جي ڀاشا الڳ الڳ هوندي آهي. آکاڻي لکڻ وقت اِها ڳالهہ ڌيان ۾ رکجي.)

مثال، گهٽنا - رانڌين جي ميدان، گهر، راڄ دربار، وغيره واري هجي تہ اُنجي ڀاشا الڳ ۽ اُنجي شئلي اَلڳ هجڻ گهرجي)

(۱۱) ٻين ٻولين جا سلوڪ، سُويچار، چوڻيون، اِصطلاح جيترو ٿي سگهي نہ لکجن جيئن سنڌي ٻوليءَ ۾ هندي/ اَنگريزي ٻوليءَ جا مهاورا (Phrases) ڪم نہ آڻجن.

(۱۲) آکاڻيءَ جي شروعات ۽ آخر جو پاڻ ۾ لاڳاپو هئڻ ضروري آهي.

آکاڻي لکڻ جا نمونا

۱. ڏنل شروعات مان آکاڻي لکڻ.

۲. ڏنل سِري مان آکاڻي لکڻ.

۳. ڏنل لفظن مان آکاڻي لکڻ.

۴. اَڌپوري آکاڻي پوري ڪرڻ.

(الف) ڪٿا جي شروعات ڏيئي باقي پورو ڪرڻ.

(ب) آخري حصو ڏنل ۽ شروعات پوري ڪرڻ.

۵. ٽپن مان آکاڻي لکڻ.

آکاڻي لکڻ لاءِ مٿي ڏنل قسمن کان الڳ سرجڻشيل نموني ڳالهيون، سلسلو بيان لکي سگهجن ٿا. اَهڙي اَلڳ الڳ نمونن جو اَڀياس ڪريو.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

ٽڪر پڙهي سوال ناهڻ

سوال ناهڻ اَچڻ، اِها هڪ اَهميت واري ڀاشا جي قابليت آهي. اِها قابليت حاصل ڪرڻ لاءِ ’ٽڪر سمجهڻ‘ اِن يونٽ ڪي اَڀياسڪرم ۾ شامل ڪيو ويو آهي. توهان درجي نائين ۾ هن جو اَڀياس ڪيو آهي. اُنجو وري اَڀياس ڪريو. ڏنل ٽڪر پڙهي توهان کي سوال ناهڻ اَچڻ گهرجن. سوال اَهڙا هجن جن جا جواب هڪ جملي ۾ هجن.

سوالن لاءِ هِدايتون:-

١. تيار ڪيل سوال، سوال جي روپ ۾ معنيٰ پريو هئڻ گهرجي.

٢. ڪير؟ ڪٿي؟ ڪڏهن؟ ڇا؟ وغيره جي قسمن جي سوال ناهڻ جو اَڀياس ڪريو.

٣. جن سوالن جا جواب ٽڪر ۾ هجن، اَهڙا ئي سوال ڏيڻ گهرجن.

۴. سوالن جا جواب نہ لکجن.

۵. سوالن جي آخر ۾ سوال جي نشاني ڏيڻ ضروري آهي.

مضمون لکڻ

لکڻ جي هنر جو وڪاس ڪرڻ جو مکيہ پاڱو آهي ”مضمون لکڻ“ مضمون معنيٰ ڪنهن وشيہ سان لاڳاپو رکندڙ پنهنجن ويچارن جو مُدن موجب نهڪندڙ نموني پيش ڪرڻ.

لکڻ جي هُنر سان گڏ مضمون لکڻ جو مکيہ مقصد آهي. ڇڪاسيندڙ، ويچار، جاچ شڪتي ۽ سرجڻشيلتا ۽ سُٺي نموني سمجهڻ، اِنهن سيني لياقتن جو وڪاس ٿيڻ.

مضمون لکڻ وقت، مضمون لکڻ واري جي ويچارن جو پاڇو پوندو رهي ٿو. وشيہ سان لاڳاپو رکندڙ، جاچيل ويچار، پنهنجون ڀاوناٿون، ڪلپنائون ۽ سرجڻشيلتا، اِنهن جو اَثردار لفظن ۾ بيان مطلب مضمون لکڻ.

پڙهڻ، سمجهڻ، جاچڻ، ويچار، ڀاوناٿون، ڪلپنائون ۽ آزمودا اِنهن جو پنهنجن لفظن ۾ ظاهر ڪرڻ اِهو لکڻ جي هنر جي وڪاس جي مکيہ نشاني آهي.

هن سال عملي پرچي لاءِ بياني، آتم ڪٿا، خيالي اِنهن مضمونن جي قسمن جو اڀياس ڪرڻ وارا آهيون:

مضمون لکڻ لاءِ هِدايتون:-

١. ڪنهن بہ مضمون جي شروعات وڻندڙ هئڻ گهرجي. مضمون اَڳيان وڏيڪ پڙهڻ لاءِ چاهہ ٿئي. ڏنل وشيہ موجب شروعات ڪنهن خاص سُٺي ويچار، گهٽنا، واقعي، گذارش (وينتي)، گفتگو سان ڪجي.

٢. مضمون جي وچ واري ڀاڱي ۾ وشيہ جو وستار ڪجي. وِستار ڪرڻ وقت اِصطلاح، چوڻيون، پهاڪا وغيره اِستعمال ڪري اَثردار نموني لِکجي.

٣. مضمون جي پڇاڙي، پڙهندڙ کي وشيہ موجب ويچاردارا ڏانهن وٺي وڃڻ واري هئڻ گهرجي. وشيہ سان لاڳو هجي.

واقعو لکڻ / آزمودا لکڻ - اَسانجي سامهون گهٽجندڙ/ گهٽيل ڪو واقعو يا گهٽنا اَسانجي ويچارن ۾ هميشه هوندي آهي.

اُن واقعي / گهٽنا جو اَثر اَسانجي من تي هوندو آهي. اُن بابت پنهنجا ويچار، ڀاوناٿون، آزمودا، لفظن ۾ بيان ڪرڻ اِهو واقعي لکڻ يا آزمودو لکڻ ۾ اُميد ڪئي وڃي ٿي.

باريڪبنيءَ سان جاچڻ جي شڪتي، اُنجو ڀاڱ متان اَثر اِهي واقعي / آزمودو لکڻ لاءِ تمام ضروري ڳالهيون آهن.

واقعو / آزمودو لکڻ وقت رڳو ٻاهريون بيان نہ پر اُن سان گڏ واقعو ڏسڻ واري جي من ۾ ڪهڙيون ڀاوناٿون پيدا ٿيون؟ ڪهڙا ويچار آيا ۽ مکيہ ڳالهہ اِها آهي تہ واقعي ڏسڻ واري جي من تي ڪهڙو اَثر ٿيو؟ اِنهن جو اَثرائتي لفظن ۾ بيان هئڻ گهرجي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

واقعو لکڻ:- پنهنجي اَکين اڳيان گهٽنا گهٽجي رهي آهي. اِها ڪلپنا ڪري گهٽنا جي پوري وستار سان ڄاڻ، ماڻهن جي پرتيڪريا ۽ گهٽنا جو پاڻ تي ٿيل اَثر، اِنهن تنهي ذريعي واقعو لکڻ گهرجي. (ڪيترا دفعا، عملي پرچي ۾ ڏنل گهٽنا / واقعو ڪلپناتمڪ ٿي سگهي ٿو. اُن گهٽنا جي ڪلپنا ڪري، چنڊڇاڻ ڪري ڪلپنا شڪتيءَ سان مضمون لکڻ گهرجي.)

آزمودو لکڻ:- اَسين ڪنهن پروگرام، ڪاريهڪرم ۾ وياسين يا ڀاڱو ورتو اِهو ڪلپنا ڪري ڪاريڪرم جي پوري وستار سان ڄاڻ جو بيان، اُن جا ٻيا مُدا (مثال، پڪنڪ) هجي تہ اُن جي اِتهاسڪ ڄاڻ، پنهنجا آزمودا، ۽ ڀاوَ ڀاونائون اِنهن جو بيان ڪرڻ اَچڻ گهرجي. آزمودو لکڻ ۾ پنهنجي آزمودي آيل ڳالهين جو ورنن سُڻي/ ڏُکي / خوشي اَثرائتي نموني ڪرڻ اَچڻ اَهميت وارو آهي.

آتم ڪٿا لکڻ:- (۱) آتم ڪٿا مطلب ڪنهن ٻئي جي آتما اَسان ۾ سمائجڻ

(۲) ٻئي جي سک- دک جو ويچار ڪرڻ، ان جي من کي سمجهڻ.

(۳) ساهواري ۽ ٻنا ساهواري جي ڀاونائن کي سمجهڻ

(۴) اُن شيءِ جي جڳهہ تي اَسين آهيون اها ڪلپنا ڪري اُن شيءِ جي من ويچار/ ڀاونا / سُک- دُک، لفظن ۾ بيان ڪرڻ اِهو آتم ڪٿا لکڻ جي مکيہ خاصيت آهي.

آتم ڪٿا لکڻ جي ڀاشا عدد واحد (مان ڳالهايان ٿو / ٿي) هئڻ گهرجي.

وشيہ موجب پرستاونا (ڪا گهٽنا، واقعو / قصو) لکي مضمون جي شروعات ڪري سگهجي ٿي. پر اِها پرستاونا تمام ننڍي، يا ٿوري ۾ هئڻ گهرجي.

خيالي:

(۱) خيالي مضمون ۾ وشيہ موجب ويچار هئڻ گهرجن.

(۲) خيال مضمون ۾ بيان / ورنن، ڪلپنا کان وڌيڪ خيال اَهميت وارا هوندا آهن.

(۳) هرهڪ ويچار جا ٻہ پاسا هوندا آهن.

(۴) اُنهن ٻنهي پاسن سان لاڳو ويچار مضمون ۾ هئڻ گهرجن.

(۵) پنهنجي ويچارن جي پُٺڀرائيءَ لاءِ مُدا، مدد سان لاڳو ترڪ سان گڏ پيش ڪرڻ اَهميت وارو آهي.

پنهنجي ڄاڻ، پڙهڻ، ويچار جيترا وڌيڪ اوترو خيالي مضمون لکڻ وڌيڪ سؤلو ٿئي ٿو.

گفتگو لکڻ

هڪ ٻئي سان ڳالهہ ٻولهہ ڪرڻ وقت ڀاشا تمام گهڻي اَهميت رکي ٿي. گفتگو ڪرڻ يعني پختي نموني پنهنجا ويچار رکڻ، پنهنجا رايا ڏيڻ وغيره پيش ڪرڻ.

لکڻ جي هُنر سان گڏ، گفتگو لکڻ جو مکيہ مقصد آهي. پنهنجا ويچار، رايا، ڄاڃيل ڳالهہ سني نموني سمجهي، وشيہ موجب ڳالهائي ظاهر ڪرڻ، اِنهن سيني جو وڪاس ڪرڻ.

گفتگو لکڻ وقت، گفتگو ڪرڻ وارن جي ويچارن، سمجهہ ڀاونائن، ڪلپنائن، سرجڻشيلتا ڀاشا جي ڄاڻ انهن سيني جي پيشڪش آهي.

گفتگو لکڻ وقت ڌيان ۾ رکو تہ :-

گفتگو زمان حال ۾ هجڻ گهرجي.

وشيہ سان لاڳاپو رکندڙ هجي.

ڪردار موجب هجي.

موقعي / گهٽنا / قصي موجب هجي.

ڳالهہ ٻولهہ ۾ لاڳاپو هجي.

رشتي موجب (جيئن وڏن سان لياقت سان ڳالهائڻ) هئڻ گهرجي.

نهڪندڙ بيهڪ جون نشانيون ڪم آڻي لکجي.

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

Downloaded from https:// www.studiestoday.com

مھاراشٽر راجيہ پاٺيہ پستڪ نرمتي و اَڀياسڪرم سنشوڌن منڊل، پُڻي.

सिंधी अरे. सिंधुभारती इयत्ता दहावी (सिंधी माध्यम) ₹ 42.00

Downloaded from https:// www.studiestoday.com